

Perspektif

Mayıs 2020 | Yıl: 26 | Sayı: 291

DOSYA

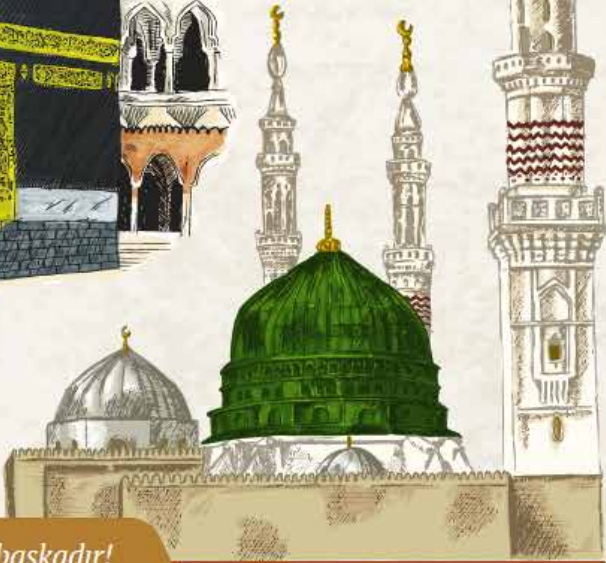
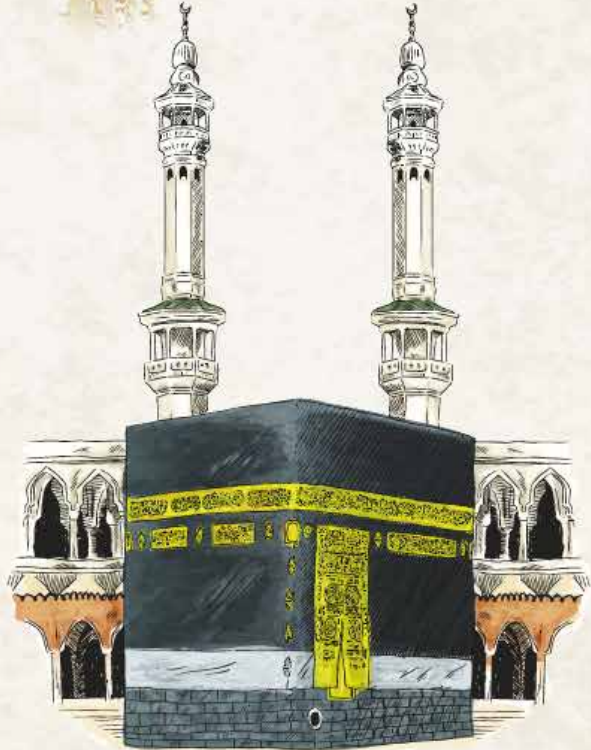
AVRUPA'DA TÜRKÇE EDEBİYAT DÜNÜ, BUGÜNÜ, YARINI

Hac '20

Umre '20

Kültür
Turları '20

Hac ve Umre Millî Görüş ile başkadır!

İSLAM TOPLUMU MİLLÎ GÖRÜŞ
Hizmette öncü kuruluş

İSLAM TOPLUMU MİLLÎ GÖRÜŞ FARKI VE YARIM ASIRLIK HAC-UMRE TECRÜBESİ

hennes
tour

Türkiye Temsilciliği | Hennes Tour
T +90 332 3515055 (Konya)
T +90 212 6355593 (İstanbul)
T +90 312 3113130 (Ankara)
T +90 224 2254225 (Bursa)
info@hennestour.com

Islamische Gemeinschaft Millî Görüş Hadsch-Umra Reisen GmbH

Colonia-Allee 3 | T +49 221 942240-470 | www.igmgreisen.com
D-51067 Köln | F +49 221 942240-480 | f o v e i gmgreisen

Selamların *en güzeli ile*

Avrupa'da Türkçe Edebiyatın Dünü, Bugünü ve Yarını

Edebiyat, insanın sanat arayışının sözlü yansıması. Asırları aşan, kıtaları aşan, farklı ülkelerden farklı insanları birbirine bağlayan kadim söz sanatı. Bugün Avrupa'daki Müslümanlar olarak bir kısır döngüye dönüşen uyum tartışmalarından ya da ırkçı saldırılardan başımızı kaldırıp nefes alabileceğimiz alanlardan biri de edebiyat.

Avrupa'daki Türkiye kökenliler açısından Türkçe edebiyat, Türkçe ile bağın en üst düzeyde kurulması anlamına geliyor. Edebiyat, bugün Avrupa'daki Türkiye kökenli toplumun meseleleri düşünüldüğünde belki pek de öncelikli görülmesi de, durum aslında öyle değil. Bir düşünce geleneği ile zenginleşmek, anadilde sanatsal zevk kazanmak ve kendini daha iyi ifade edebilmek için uygun alanların arayışında olmak; bütün bunlar bizler açısından belki bugün her şeyden çok daha öncelikli. Çünkü edebiyat bizi hız çağında yavaşlamaya, sözün değersizleştiği bir çağda güzel kelimelerin peşine düşmeye, herkesin konuştuğu bir ortamda dinlemeye davet ediyor. Türkçe edebiyat ise, bütün bunların ötesinde Avrupa'daki Türk topluluğu için daha büyük bir zenginleşme, kucaklaşma ve büyüüp bereketlenme demek.

Bütün bunlardan hareketle Perspektif'in 291. sayısında "Avrupa'da bir Türkçe edebiyattan bahsedebilir miyiz" sorusundan yola çıkarak pek de araştırılmamış bir konuyu ele aldık. Bu dosyamızda Almanya, Fransa, Hollanda ve Avusturya'da önde gelen edebiyatçılarla görüştük, tartıştık ve Türkçe edebiyatın geleceğini mercek altına aldık.

Varol Kahveci, göç kökenlilerin yaptığı edebiyatın isimlendirilmesi konusunda detaylı bir inceleme yaptı. Erkan Zengin, Almanya'da Türkçe edebiyatı tarihsel açıdan değerlendirdi. Hadji Bakara dünya genelinde sadece tekil iltica hikâyelerinden ibaret zannedilen "Mülteci Edebiyatı" hakkında bir yorum yazdı. Hollanda'da Türkçe edebiyatın izlerini Murat Tuncel, Muzaffer Yanık ve Ferda Güneş Aydın ile birlikte sürdürdük. Avusturya'da Türkçe edebiyatı deneyimli edebiyatçılar Ercüment Aytaç, Melek Paşalı ve Ali Işık'la konuştuk. Dosyamızda ayrıca dördüncü nesil Türk kökenli gençlerin edebiyata ilgilerini, yine gençlerle konuşarak ele aldık. Hollanda'dan Sadık Yemni, Fransa'dan ise Nedim Gürsel bize edebiyatın ne'liğini, Avrupa'daki Türk toplumunun edebiyatla serüvenini ve çıkmazları anlattı.

Gündem kategorimizde ise ECRI'nin Almanya raporunu Mualla Kapusuz yazdı. Birleşik Krallık'tan Arzu Merali, İslamofobinin küresel bir fenomen olup olmadığı sorusunu ele aldı. Chris Allen ise Muhafazakar Parti'deki İslamofobi iddialarını değerlendirdi. Hollanda'da DENK Partisi'ndeki krizi Abdüssamet Köksal özetledi.

Bir sonraki sayımızda görüşmek dileğiyle!

Bekir Altay

Perspektif

İslam Toplumu Millî Görüş
Aylık Haber-Yorum Dergisi
Mai 2020 • Mayıs 2020 | Jg. / Yıl: 26 | Nr. / Sayı: 291

Herausgeber/Yayıncı

Für die IGMG - Islamische Gemeinschaft
Millî Görüş e.V. (Amtsgericht Köln, VR 17018) das
Generalsekretariat / İslam Toplumu Millî Görüş
adına Genel Sekreterlik

Vertreten durch den Vorstand/Yönetim Adına

Kemal Ergün, Vorsitzender/Genel Başkan
Bekir Altaş, Generalsekretär/Genel Sekreter
Hakki Çiftçi, stellv. Vorsitzender/Genel Başkan
Yardımcısı

Chefredakteur/Genel Yayın Yönetmen

Bekir Altaş (V. i. S. d. P.)

Editor/Editör

Elif Zehra Kandemir

Redaktion/Redaksiyon

Ali Mete, Ebru Hısım, Enise Yılmaz,
Ferhan Köseoğlu, Feyza Akdemir, Hatice Çevik,
Kübra Zorlu, Mehmet Kandemir, Meltem Kural,
Yasemin Yıldız

T +49 221 942240-240 • F +49 221 942240-201
info@perspektif.eu • redaktion@perspektif.eu

Druck/Baskı

Im Auftrag der IGMG durch PLURAL Publications
GmbH erstellt./IGMG adına PLURAL Publications
GmbH tarafından hazırlanmıştır.

Colonia-Allee 3 • D-51067 Köln • T +49 221
942240-260 • F +49 221 942240-201

Die Verantwortung für die Artikel liegt bei den
Autoren. / Yayımlanan yazıların sorumlulukları
yazarlarına aittir.

Anzeigenservice/İlan Servisi

T +49 221 942240-218 • F +49 221 942240-201
ilan@perspektif.eu

Abonnement/Abonelik

IGMG Mitgliederbetreuung/IGMG Üyelik
Hizmetleri: Colonia-Allee 3 • D-51067 Köln
T +49 221 942240-417 • F +49 221 942240-201
abone@perspektif.eu

Jahresabonnement/Yıllık Abone Ücret

40,- € | Für Vereinsmitglieder der IGMG
kostenlos./IGMG Genel Merkez üyelerine
ücretsizdir.

Auflage/Tiraj: 12.500 | ISSN: 2195 5476

perspektif.eu

pp
plural publications

GÜNDEM

08

ECRI Raporu: Almanya'nın İslamofobi,
Nefret Suçu ve Yabancı Düşmanlığı Karnesi

DOSYA

36

Mülteci Edebiyatı ve Kısa Tarihi:
“Evrenin Merkezi Güneş Değil, Pasaporttur”

32

DOSYA

Almanya'da
Türkçe Edebiyata ve
Türkçe Konuşan
Edebiyatçılara Tarihsel
Bakış

40

DOSYA

Hollanda'da
Türkçe Edebiyat,
Türkiye'den Göç
Edenlerin Edebiyatı
Mı?

GÜNDEM

20

Hollanda'da Denk Partisi'nde Yaşanan Deprem ve Arka Planı

DOSYA

28

Göç ve Yankıları: Misafir İşçi Edebiyatından Transnasyonel Edebiyata

DOSYA SÖYLEŞİ

54

Sadık Yemni ile Avrupa'da Türkçe Edebiyat Üzerine: "Geleceğin Kafkaları Yetiştirilir"

DÜNYA

62

ABD Yaptırımları Altındaki İran'ın Koronavirüsle Mücadelesi

44

DOSYA

Bir Hayaletin İzinde: Avusturya'da Türkçe Edebiyat

50

DOSYA

Avrupa'da Gençlerin Türkçe Edebiyata İlgisi Nasıl?

58

DOSYA SÖYLEŞİ

Nedim Gürsel ile Fransa'da Türkçe Edebiyat Üzerine: "Anadilime Sadık Kaldım"

1.800 Refakatsiz Mülteci Çocuk Kayıp

ALMANYA

Sol Parti'nin soru önergesi üzerine Almanya'da yanında velisi olmayan 18 yaş altı mülteci çocuklar konusu Federal Meclis'te ele alındı. Sol Parti toplamda 22 soruda Almanya'daki refakatsiz mülteci çocuklarla ilgili federal hükümetten bilgi istedi. Önergede geçen iki yılın da istatistikleri dâhil olmak üzere Almanya'da kaç mülteci çocuk ve gencin kayıp olarak bildirildiği ve bu çocuklar için ne tür önlemler alındığı da soruldu. Sol Parti'nin önergesine cevaben, Funke Medya Grubu'na ait gazeteler, Almanya'da kayıtlarda "kayıp" olarak geçen refakatsiz küçüklerin sayısının bu yılın mart ayı sonunda 1800'e ulaştığını ifade etti. Bunlardan 1.074'ü 14-17 yaş arası gençlerden ve 711'i ise çocuklardan oluşuyor. Kayıp çocukların birçoğunun Afganistan, Suriye, Fas, Gine ve Somali'den geldiği belirtiliyor.

Dünyada Alternatif İnfaz Uygulamaları

KOVİD-19

Yeni tip koronavirüs salgını nedeniyle pek çok ülke, ev hapsi, yaşlı ve kronik hastalığı bulunanların tahliyesi, bazı cezaların infazının ertelenmesi gibi uygulamaları hayata geçirdi. Almanya, 12 aya kadar olan hapis cezalarının infazını erteledi. Ayrıca yeni hükümlerde 18 aya kadarki hapis cezasının infazının savcı tarafından ertelenmesini kararlaştırdı. Almanya bu iki uygulamada cinsel suçları kapsam dışında bıraktı. Fransa'da aile içi şiddet ve terör suçlarından hükümlü bulunanlar hariç olmak üzere tahliyesine 2 aydan az zaman kalanlar serbest bırakıldı. İtalya ise cezasının bitimine 18 aydan az kalan hükümlüleri şartlı tahliye etti. Açık cezaevindeki hükümlülerin salıverilmesinin kararlaştırıldığı İspanya'da bu kişilerin elektronik takibi uygulamasına geçildi.

Perspektif 290/2020

Hepimizi bir şekilde etkileyen bu zor günler elbet geçecek ancak virüsün ramazan ayını da etkilemesi bizi derinden etkiledi. Teravihlere, dini sohbetlere ve toplantılara katılamıyor olmak çok acı. Acaba Avrupa'nın farklı ülkelerinde camiler toplu ibadete ne zaman açılacak diye soruyoruz. Bu soruyu cevaplamaya yardımcı olacak bilgiler ise bizleri bir nebze de olsa rahatlatıyor. Perspektif olarak, salgının Avrupa'daki Müslüman cemaate etkisini irdelemeniz ve güncel gelişmelere de yer vermeniz güzel. Sürecin nasıl devam edeceği ve sonrasında bizi nelerin bekleyebileceğine dair paylaştığımız öngörüler de değerli. Umuyorum ki, en kısa zamanda hep birlikte, bu salgını yener ve ramazan ayı bitmeden, camilerimize kavuşuruz.

Aslıhan Sarı, Viyana

Yazı İşleri gelen mektupları kısaltma ve değiştirme hakkına sahiptir. Okuyucu mektupları dergi redaksiyonunun görüşlerini yansıtmamaktadır. Bize görüşlerinizi okuyucu@perspektif.eu e-posta adresi üzerinden bildirebilirsiniz.

Artan İrkçilikta Kamusal Alan İlk Sırada

İSVİÇRE

İsviçre İrkçilikla Mücadele Federal Komisyonu (EKR) ve human-rights.ch 2019 yılının ırkçılık vakalarını değerlendirdiği raporunu yayınladı. Rapora göre ülkede kurumlara bildirilen ırkçılık vakalarının önemli bir kısmı kamusal alan (62 vaka) ve iş yerlerinde (50 vaka) gerçekleşiyor. Vakalar ayrımcılık ve sözlü tacizi kapsıyor. Rapora göre aşırı sağ vakalar artış gösterirken, en yaygın motifleri sırasıyla yabancı düşmanlığı, siyahilere ve Müslümanlara karşı düşmanlık oluşturuyor.

İsviçre'de 22 adet ırkçılıkla mücadele kurumuna sadece geçen yıl 352 farklı şikayet ulaştı. Genel olarak yabancı düşmanlığı 145 vaka ile ilk sırada yer alırken, siyahilere karşı ırkçılık 132 vaka ile en çok kaydedilenler arasında. Bunu 55 vaka ile Müslüman düşmanlığı izliyor.

Belediye Mezarlığında Müslümanlara Ebedi İstirahat Hakkı

HOLLANDA

Koronavirüs salgınıyla birlikte Avrupa'da İslami defin ile ilgili ihtiyaç da arttı. Nisan ayının başında Hollanda'nın Rotterdam kentinde, belediye mezarlığında ebedi definin mümkün olmasının ardından Schiedam şehrindeki belediye mezarlığında da ebedi istirahat hakkı onaylandı. Konuyla ilgili belediye ve mezarlık yönetimi ile görüşmelere katılan Schiedam Şehri Meclis Üyesi Yusuf Tuncer (CDA) Perspektife açıklamalarda bulundu. Schiedam'daki Müslümanların yaşadıkları yere defin talebinin olduğunu söyleyen Tuncer, ebedi istirahat hakkıyla bu talebe cevap verildiğini belirtti.

Hollanda'da birçok mezarlıkta mezar hakkı yalnızca 10 sene için satın alınabiliyor. Bu sürenin sonunda mezar hakkının uzatılması mümkün. Schiedam şehrinde yaklaşık 7.700 Türk yaşıyor. Bu oran şehir halkının yüzde 10'una tekabül ediyor.

Geçen Sayıdan Öne Çıkanlar

"Modernliğin getirdiği yan etkileri felaketlerle ya da endişelerle tecrübe etmeye başladığımız noktada modern toplumdaki risk toplumuna geçmiş oluyoruz. Dolayısıyla risk toplumu, sisteme içkin bir durum ve bizzat modernliğin içinden çıkıyor."

"Misk kedisi hayvanı, Çin'de tüketilen evcil olmayan hayvanlardan sadece bir tanesi. Hayvanlar pişiriliyor olsa, virüsün etkinliğini kaybettiğini varsayabiliriz, fakat tüketim çığ olarak gerçekleşince, hayvanlardaki mikroorganizmalar da hâliyle bütün etkinliği ile insanlara aktarılabilir."

"Uzun bir süre camiye gidememek, bayram namazlarını camilerde kılamamak, Müslümanlarda camilere karşı büyük bir özlem oluşturdu. Bu nedenle sonraki süreçte camilere olan aidiyet daha da güçlenecektir."

ECRI Raporu: Almanya'nın İslam ve Yabancı Düşmanı

*Münster Üniversitesi'nde sosyoloji ve eğitim bilimleri çift anadal programından mezun olan Kapusuz, aynı üniversitenin Sosyoloji bölümünde yüksek lisansını tamamlamıştır. Kapusuz, Almanya'da çeşitli STK'larda aktif görev almaktadır.

İslamofobi, Nefret Suçu Yabancı Düşmanlığı Karnesi

© AHMAD FAIZAL YAHYA/shutterstock.com

İrkçiliğe ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Avrupa Komisyonu (ECRI) Almanya'da ayrımcılık ve ırkçılık konularını analiz ettiği ve yetkililere tavsiyelerde bulunduğu 6. Almanya raporunu yayınladı. Komite, Almanya'daki artan aşırı sağcı saldırılar ve İslamofobi karşısında uyarıyor.

Mualla Kapusuz*

Merkezi Strazburg'da olan ve insan hakları alanında çalışmalar yürüten İrkçiliğe ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Avrupa Komisyonu (ECRI), 6. Almanya raporunu tamamladı. Almanya'da son 5 yılda yaşanan gelişmelerin analiz edildiği rapor 17 Mart 2020 tarihinde yayımlandı. 53 sayfadan oluşan raporda ırkçılık, yabancı düşmanlığı ve hoşgörüsüzlüğe ilişkin önemli bilgiler yer alıyor. Raporda 2019 haziran ayına kadarki beş yıl süreyi kapsayan gelişmelere yer veriliyor. Almanya'nın Halle ve Hanau kentlerindeki saldırılar ise haziran ayından sonra gerçekleştiği için raporda yer almıyor.

Rapor, Almanya'da federal ve eyalet düzeyindeki resmî makamlara ve yerel makamlara çok sayıda tavsiye içeriyor.

"İrkçilik ve Ayrımcılığa Karşı Zorunlu Kurslar Verilmeli"

ECRI raporu Almanya'nın okullar, üniversiteler ve emniyet gibi kamu kurumlarında ırkçılık ve ayrımcılık konusunda

zorunlu kurslar verilmesi gerektiğine vurgu yapıyor. Bununla birlikte eyaletlerden eğitim yasaları ve okul müfredatlarına insan hakları ve eşit muameleyi dahil etmeleri isteniyor. Okulda ırkçılık ve ırka dayalı ayrımcılık örneklerinin vuku bulmaması ve öğretmenlerin bu tür sorunlarla karşılaştıkları durumlarda olaylara derhal ve etkili bir şekilde müdahale edebilmeleri için eğitilmelerinin gerekli olduğu bilgisi yer alıyor.

Öte yandan raporda polis hizmetlerinde görülen ırkçı fişlemeye de (İng. "racial profiling") değiniliyor. Rapor ırkçı fişlemelerin önüne geçmek için polislere bu alanda zorunlu kurslar verilmesi gerektiğinin altını çiziyor.

Polisin denetim, gözetim veya soruşturma esnasında nesnel ve makul bir gerekçe olmaksızın belirli stereotipleri kullanması şeklinde tanımlanan ırkçı fişleme, ırk ayrımcılığının özel bir biçimini oluşturuyor. Bu sorunlu bakışta kimi gruplar ırk, renk, dil, din, yurttaşlık veya ulusal veya etnik köken gibi niteliklerinden hareketle belirli türde suçları işlemeye daha yatkın olarak görülüyorlar. Bu tanımlamanın içerisine kimlik kontrolleri, aramalar, baskınlar ve gözetim gibi eylemler giriyor.

ECRI raporunu yazan Reeta Toivanen, Alman Haber Ajansı'na (dpa) verdiği demeçte, ırkçı şiddet ya da ayrımcılığa maruz kalanların çoğu zaman Alman polisine güven duymadığını ifade etti. Öte yandan raporda emniyette kapsamlı bir ırkçı fişleme yapıldığına ilişkin yeterli kanıt olmasına rağmen, emniyet yetkililerinin ya ırkçı fişlemenin bilincinde olmadığı ya da bunu inkar ettikleri bilgisi yer alıyor. Raporda federal ve eyalet otoritelerinin ırkçı fişlemeyi sistematik olarak araştırması ve önleyici tedbir çalışması yapması da tavsiye ediliyor.

"Federal Ayrımcılıkla Mücadele Birimine Daha Fazla Destek Verilmeli"

Rapor Almanya'da 2006 yılında yürürlüğe giren Genel Eşit Muamele Yasası (AGG) çerçevesinde çalışmalar yapan Federal Ayrımcılıkla Mücadele Birimine (ADS) ilişkin değerlendirmeleri de içeriyor. ADS'nin kuruluşundan bu yana gerçekleştirdiği araştırma ve bilinçlendirme kampanyaları ile ayrımcılıkla mücadelede katkıda bulunduğu vurgulanıyor. Ancak asli görevi ayrımcılığa uyguladığını düşünen insanlara

danışmanlık yapmak olan ADS'in, mağdurları destekleme ve suç duyurusunda bulunmada yetkilerinin kısıtlı olduğu belirtilirken, kurumun tümüyle bağımsız olmadığı ve yeterli mali kaynağa sahip olmadığı kaydediliyor. Bununla birlikte hükûmetin ayrımcılıkla mücadele dairesine daha fazla destek ve yetki vermesi isteniyor.

Kamuoyunda Nefret Söylemi ve Nefret Suçları Arttı

Raporun en çarpıcı başlıkları arasında nefret söylemi ve nefret suçları var. Nefret söyleminin tanımı konusunda ihtilaflar olmakla birlikte kavramın uluslararası düzeyde kabul görmüş tanımı 1997 yılında Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin nefret söylemiyle ilgili aldığı Tavsiye Kararı'nda yer alıyor. Buna göre "yabancı düşmanlığı, ırkçı nefret, anti-semitizm ve hoşgörüsüzlük temelli diğer nefret biçimlerini yapan, teşvik eden, savunan ya da haklı gösteren her tür ifade biçimi" nefret söylemi anlamına geliyor (Euro-parat, 97-20).

Teknolojinin gelişimiyle birlikte hızla hayatımıza giren sosyal ağlar, kullanıcılarına büyük kolaylıklar sağlamakla beraber aynı zamanda negatif söylemlerin de yayıldığı alanlar. Zira birlikte yaşama kültürünün güçlenmesinin önündeki en önemli engellerden olan nefret söylemi bu mecra da taraftar kazanıyor.

ECRI raporunda Alman kamuoyunda yabancı düşmanlığı ve nefret söyleminin giderek yaygınlaştığı bilgisine yer veriliyor. 2014 yılının ekim ayında Dresden'de başlayan İslam karşıtı PEGIDA hareketinin protesto eylemlerine katılanların sayısı 25 bini bulmuş, aynı yıl Almanya Ulusal Demokratik Partisi (NPD) ırkçı seçim afişi kullanırken, aşırı sağcı kesimler tarafından göç ve mülteci karşıtı içerikler sosyal medyada dolaşıma sokulmuştu. Sosyal medyada sığınmacıları hedef alan nefret içerikli yorumlara karşı Almanya Başbakanı Angela Merkel ve Adalet Bakanı Heiko Maas da Facebook'tan ırkçı içeriklerin engellenmesini talep etmişti.

ECRI raporu, Şansölye Merkel'in de desteğiyle Alman halkının 2015 yılının sonbaharında 890 bin mülteciyi sıcak bir şekilde karşıladığını ve toplumda mültecilere yönelik bir "hoşgeldin kültürü" oluşturulduğunu kaydediyor. Raporda ayrıca yüz binlerce insanın yardım etmek için harekete geçtiği belirtilir-

Almanya'da mülteciler ev sahibi toplumun kaygılı vatandaşları tarafından “kendi hak alanlarına tecavüz eden işe yaramaz kitleler” olarak görüldüler.

ken Müslüman cemaatlerin bu bağlamda önemli rol üstlendiği vurgulanıyor.

Fakat bu coşku kısa sürede söndü. Zira ülkeye yönelen mülteciler, ev sahibi toplumun üyelerini “problemin üstesinden gelememe” endişesine sevk etti. Mültecilerin art arda gelmesiyle birlikte halkta xenofobik tutumlar arttı ve kamuoyu tartışmaları giderek kötü bir hâl aldı. Mültecilerin Almanya'da kalıcı olmasından duyulan kaygı, halkın kontrolsüz korkular geliştirmesine sebep oldu. Kimileri mültecilerin terör tehlikesini büyüteceği yönünde bir algıya sürüklenirken, kimileri de iş ve sosyal yardımlarının ellerinden alınmasından endişe duydu. Almanya'da mülteciler ev sahibi toplumun kaygılı vatandaşları tarafından “kendi hak alanlarına tecavüz eden işe yaramaz kitleler” olarak görüldüler. Tüm sorunların ana kaynağı olarak göçmenleri işaret eden bu ayrımcı ve xenofobik bakış önceleri aşırı sağ ve ırkçı olarak bilinen marjinal gruplarla sınırlı iken zamanla geniş halk kitlelerine ulaşarak yayılım göstermiş ve halkta karşılık bulan siyasi bir popülizme dönüşmüştü.

Mülteci Dalgası Genel Güvenlik Duygusunu Olumsuz Etkiledi

Bununla birlikte 2015'ten bu yana süregelen göç güvenlik sorunu olarak görüldü ve İslamofobik, yabancı düşmanlığı tutumlara ve nefret söylemine katkıda bulundu.

ECRI yayımladığı raporda Köln şehrindeki 2015/2016 yeni yıl kutlamalarında yaşanan toplu taciz skandalına atıfta bulunuyor ve olayın şüphelileri arasında mültecilerin olmasının büyük tartışmaya yol açtığı ve bu durumun güvenlik duygusunu etkilediği bilgisine yer veriyor. 2016 yılında Berlin'de Noel pazarı saldırısı gibi eylemler ise mültecilere yönelik toplumda var olan önyargıları pekiştirdi. Mültecilerin sorumlu tutulduğu her vaka, ev sahibi toplumun kendi ülkelerinde yaşayan mültecilere ve dolayısıyla Müslümanlara şüpheyle bakmasını beraberinde

getirdi. Alman kamuoyundaki tartışmalar genelde “İslamcı radikalizm” üzerine yoğunlaşırken, İslam da sanal bir gerçeklik üzerinden resmedilmeye çalışılıyor. Dengeli ve çok boyutlu bir şekilde yürütülmesi gereken bu tartışmalar hâlihazırda verimsiz bir ek-sende süratle ilerledi.

ECRI raporunda aşırı sağın İslamofobi ve yabancı düşmanı açıklamalarının genel siyasi söylemi giderek daha fazla etkilediği endişesini dile getiriliyor. AfD, toplumun göçmenlere yönelik korku ve kaygılarını manipüle ederek taraftar kazanmış ve bu yolla büyük bir oy sermayesine sahip olmuştü.

Seçimlerde aşırı sağın yükselişini gören yerleşik partiler zamanla söylem üstünlüğünü elde etmek için aşırı sağın kullandığı dışlayıcı dile savruldular. Böylelikle bu ayrıştırıcı dil Alman siyasetinin doğal bir parçası hâline geldi. Öte yandan raporda AfD'nin iki alt oluşumu Flügel (“Kanat”) ve “Junge Alternative”nin (Genç Alternatif) anayasaya aykırı eğilimler içinde olduğu ifade ediliyor.

Mültecilerin Entegrasyonu

ECRI raporunda yer alan önemli bir bilgi de mültecilerin Alman istihdam piyasasına katılımı ile ilgili. Almanya'da mültecilerin eğitime ve iş hayatına dâhil edilmesi mültecilerin ev sahibi ülkeye uyumu için önemli bir koşul. Mülteciler eğitim sistemine daha çok erişebildiği ölçüde kendilerini geliştirme imkânı elde ediyor ve entegrasyon kabiliyeti kazanıyorlar. ECRI raporundan çıkan tablo göçmen kökenlilerin küçümsenemeyecek ölçüde Alman istihdam piyasasında kendine bir yer edinebildiğini gösteriyor.

Almanya'nın geleceği ve güvenliği hakkında son derece önemli bilgiler sunan bu rapor bütün toplumsal aktörler tarafından ciddiyetle okunması gereken mühim bir kaynak. Rapor aynı zamanda Almanya'nın ırkçı ayrımcılıkla mücadele konusundaki karnesi olarak yorumlanabilir.

Fransa'da Ramazan: “Manevi Yakınlık Tedbirlerini Aşac

*Cezayir kökenli Fransız gazeteci Mechâi, Hukuk yüksek lisansı yapmış ve Uluslararası İlişkiler ile Afrika ve Orta Doğu ilişkileri konusunda uzmanlaşmıştır.

“Sadece Sosyal Mesafe”

Fransa’da ramazan sosyal mesafe kısıtlamalarıyla başladı. Ülkedeki Müslümanlar, ramazanda katı tedbirler ışığında da manevi yakınlığın sağlanabileceği görüşünde.

Hassina Mechaï*

Fransa 17 Mart’tan sonra tüm hayatı askıya aldı. Ülkede koronavirüs salgını nedeniyle can kayıpları onbinleri aşarken, Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron genel sokağa çıkma yasağı ilan etti. Buna dışarı çıkmayı ve sosyal hareketliliği kısıtlayan bir tür ulusal karantina da denebilir.

Ramazan ayı da Fransa’da hâlâ sokağa çıkma yasağı varken başladı. Salima bu yıl ramazanın nasıl geçeceğini bilemiyor. Kocasını ve üç çocuğuyla Paris bölgesinde yaşayan genç kadının aklında ucu açık ve belirsiz bir soru var: Oruç tutmanın olduğu kadar misafirperverlik, paylaşma ve cemaat namazlarının da önemli olduğu, her Müslüman için ayrı bir yeri olan ramazan bu sene nasıl geçecek?

Ramazanı Anne ve Baba İle Paylaşmamak

Salima yasak ilan edildiğinden beri evde karantinada: “Ben öğretmenim, okul kapalı. Bu yüzden evden çalışıyorum, öğrencilerin eğitim takibini yapıyorum. Genelde ramazana çeşitli alışverişler yaparak hazırlanmaya başladım. Ancak sokağa çıkma yasağıyla bu artık imkânsız. Dışarı çıkma süremiz kısıtlı. Resmî talimatlara göre alışveriş yaparken yalnızca temel ihtiyaçları satın almak zorundayız.”

Ramazan ayı bütün dünyadaki Müslümanlar için olduğu gibi Fransa’da da camilerin dolduğu, dayanışma ile maneviyatın bulunduğu ay. Salima için en zor olanı kuşkusuz bu ayı kendi gibi evden çıkamayan anne-babasıyla paylaşmamak ve ramazan

gecelelerini camide geçirememek olmuş. Ona göre bu önemli bir gelenek.

Fransız yetkililer tarafından alınan sıkı önlemler göz önünde bulundurulduğunda, bu yıl bunların gerçekleşmesi imkânsız. 17 Mart’tan bu yana Fransa karantinada. Dışarı çıkmak ancak işe gitme, gıda alışverişi veya tek kalmış birini ziyaret etme nedenleriyle mümkün. Polis kontrolleri bazı bölgelerde, özellikle de yoğun mahallelerde üst düzeyde yapılıyor. Fransa’da sadece 8 Nisan’da 8.2 milyon kontrol yapıldı ve 480 bin kişiye dışarı çıkma yasağını ihlal ettiği için ceza kesildi. Yasağı ihlal edilen kişiye kesilen ilk ceza 135 Avro tutarında oluyor. Tekrar tekrar ceza alanlar arasında hapis cezasına çarptırılanlar bile var. Dinî toplantılara gelecek olursak, koronavirüs için açılmış hükümetin web sitesinde çok net açıklamalar yer alıyor: Tek bir kişi bir ibadethaneye gidebilse de, cemaat toplantılarına izin verilmiyor. Cenaze işlemleri içinse vefat eden kişinin sadece yakın akrabaları olmak üzere en fazla 20 kişinin, mesafeye dikkat ederek cenaze törenine katılmasına izin veriliyor.

“Duygusal Mesafe İçin Sınır Yok”

Nabil on yıldır karma bir toplumun varlık gösterdiği Paris banliyösü Stains’de yaşıyor. O da ramazanı en iyi nasıl geçirebileceğini düşünüyor. Eczacı teknisyeni olarak çalışan Nabil evden çalışanlar grubuna dâhil değil. Her gün çalıştığı eczaneye gidiyor. “Bu yıl bilinçli hareket etmemiz ve ramazanı sokağa çıkma yasağının getirdiği kurallar çerçevesinde yaşamamız gerekecek.” diyen Nabil bu ay iç dünyasına yönelerek maneviyatı

üzerine düşünme fırsatını “farklı” bir şekilde yaşayacağını anlatıyor. Perspektife konuşan Nabil’e göre, “Fiziksel mesafeye uymamız gerek, fakat sosyal ve hele duygusal mesafe için herhangi bir yasak yok. Her zaman birbirimizi arayabilir, aramızdaki düşkünlere ziyaret edebilir, güvenlik mesafesine uyararak yemek getirebilir, yakın çevremizde alışveriş ihtiyacı olanlara yardımcı olabiliriz.”

Nabil’in devamlı gittiği cami, din dersleri, eğitimler, ders dışı aktiviteler için bir ağ oluşturmuş, hatta Zoom uygulamasıyla cuma vaazını bile internet üzerinden sürdürmüştü.

Fransa’da marketlerde ramazan hazırlığı önceki yıllar kadar ihtişamlı olmasa da yapıldı. Paris’in doğu banliyösünde yer alan Montreuil’de bir mağazada, tezgahlar önceki yıllarda olduğu gibi hareketli değildi. Bu marketlerin Müslüman müşterileri çoğunlukla Kuzey Afrika kökenli oldukları için genellikle bu bölgenin yemeklerini hazırlamak için kullanılan ürünler sipariş ediliyordu. Ramazan ayı için irmik, hurma, fermente süt, çeşitli kuru meyveler, ballar, kekler ve helal et alışverişi artıyordu. Bu yıl ise pirinç, tuvalet kağıdı, makarna ve dondurulmuş gıda gibi temel ihtiyaçlara öncelik veriliyor.

Fransa’da Müslüman Cemaat İhtiyaç Sahipleriyle Dayanışma Gösteriyor

Fransa İslam Konseyi (CFCM) yönetim kurulu üyesi Fatih Sarıkr, camilerin ve Müslüman kültür derneklerinin Fransız makamları tarafından açıklanan kısıtlamalara hazırlıklı olduğunu söyledi. “Camilerin tepkisi olumlu oldu; durumun ciddiyetinin farkındaydılar. CFCM camilerin kapatılmasını Fransa’da sokağa çıkma yasağı ilan edilmeden birkaç gün önce istemişti. Yasağı tahmin etmiştik. Dinimizin bu duruma bakış açısı gayet açık. İslam bizi salgın durumunda camiye gitmekten alıkoyar.”

Fransa’da dinî toplantılara şüpheyle yaklaşıyor. Çünkü Fransa’da koronavirüs hastalığının ilk kaynağı ülkenin doğusundaki Mulhouse şehrindeki Evanjilik Kilisesinde gerçekleşen bir toplantıydı.

Fakat sokağa çıkma yasağı ya da sosyal mesafe kuralları dayanışma göstermeyi engellemiyor. Bu alanda Müslüman dernekler çok aktifler. Fatih Sarıkr’ın ifadelerine göre Fransa’daki camiler, kişilere manevi destek sağlamak için örgütlenip özellikle telefon yoluyla irtibata geçiyorlar. Ayrıca ihtiyaç

sahiplerini ziyaret edip gıda yardımı yaparak destek veriliyor. Dahası Fransa’daki hastanelerde çalışan sağlık personeline sıcak yemek dağıtımı üzerine bir ağ kuruldu. Tüm bunlar Emmanuel Macron’un çağrıda bulunduğu ulusal dayanışma yetkilileriyle haberleşerek yapıldı. Sarıkr sözlerine şunları ekliyor: “Belediyeden, haberdar olmadığımız özel ihtiyaç sahipleri olabileceğini, bu kişileri bize bildirmelerini istedik. Belediyeyle irtibata geçmek yalnız kalmış insanları tespit etmenin en iyi yolu.”

“Kaygı Arttığı İçin İmamlara Talep Büyük”

Fransa’da Müslüman cemaatin manevi ihtiyaçlarının karşılanması konusunda da etkili adımlar atılmış durumda. Sarıkr mevcut aktiviteleri şöyle özetliyor: “İmamlarımız her zaman hareket hâlinde ve cemaate başka yollarla, ziyaretlerle ve telefon yoluyla yardım etmeye çalışıyorlar. Çok talep görüyorlar, çünkü bu dönem aynı zamanda kaygı, çatışma ve belirsizliği de beraberinde getiriyor. Nasıl olduklarını öğrenmek için cemaatin tek tek telefonla arandığı bir sistem de devreye sokuldu.”

Bununla birlikte ramazan için bazı hazırlıklar yapılmış. Camilerde mesafe kurallarına son derece dikkat edilerek yoksullar için yemek dağıtımını sağlayacak bir sistem araştırılmış. Sarıkr’ın verdiği ayrıntılara göre, “Ramazan ayı paylaşım ayıdır. Yalnız yaşayanlar ve evsizler için de sıcak yemek dağıtıyoruz. Kamu yetkilileriyle işbirliği içinde konaklama yerleri de kurulmalı.”

Macron 11 Mayıs’ta sokağa çıkma yasağının kalkabileceği yönünde açıklamada bulunsa da, tamamen normale dönüşü kimse temin edemiyor. Camilerin açılması için tahminler en erken haziran ayının ortasını gösteriyor.

Sarıkr’a göre ramazan ayı, bu vakti aileyle geçirmek konusunda bir fırsat: “Bu dönem aynı zamanda misafirperverlik dönemi olduğu için tam bir melankoli içinde geçecek. Bunu bir imtihan olarak görüyorum, bu sayede bunu sabırla karşılayabiliyorum. Rabbinizle olan çok özel bir ilişkiye yönelebiliriz. Bu süreçte Yaratıcımız ile olan ilişkimizin boyutunun yükselmesini temenni ediyoruz.”

Helal Kesim Sağlıklı Besin Herkes Yesin

Koronavirüs Zamanı Savunmasız

WE NEED
A CHANGE

*Londra merkezli araştırmacı yazar olan Merali, İslami İnsan Hakları Komisyonu'nun kurucuları arasında yer almaktadır. Merali "Nefret Çevresi: Birleşik Krallık'taki Müslümanlar İçin Yeni Normal" isimli araştırmanın yazarlarından biridir.

nında İslamofobi ve Müslümanlar

İslamofobi küresel bir fenomen. Dünya genelinde birbirini tekrarlayan İslamofobik şablonlar İngiltere ve Hindistan örneğinde koronavirüs salgını esnasında da devam ediyor.

Arzu Merali*

Birleşik Krallık'ta her zaman istisnai olma gibi bir tasavvur vardır. Bu istisnailik durumu, küresel koronavirüs salgınıyla başa çıkmada gösterilen benzeri görülmemiş yetersizlikle bir kez daha kanıtlanmış oldu. Yine de ülkenin "istisna olma" iddiası politikalar ve sonuçları ne olursa olsun, hız kesmeden devam ediyor. Bu dil aynı zamanda aslında yalnızca İngiltere ile sınırlı da olmayan İslamofobi ve ırkçılık soslu otoriteryanizmin habercisi.

Macaristan, Hindistan, ABD ve benzeri ülkelerdeki "güçlüye meyretme" modası dünya çapında görülmeye başladı ve ayrıca Macaristan'da özellikle kurumsal seviyede Yahudi düşmanlığı baş gösterdi. Müslümanlar, Yahudiler ve radikalleşmiş "ötekiler", ülkenin "gerçek" vatandaşlarına ait olan değerli kaynakları tüketen "içerideki düşmanlar" olarak konumlandırılıyor. Bunlar resmî devlet söylemi hâline geldi. Siyasi hegemonyayı güçlendirmek (örn. "Hindu ulusu") ve insan hakları savunucusu akademisyen Arun Kundnani'nin de belirttiği gibi dikkati devlet krizinden başka yöne çekmek amacıyla hayali bir ulus fikri yaratıldı.

Bu kriz şimdi Müslümanları da içine aldı, on yıllardır maruz kaldıkları ayrımcılık daha da kötüleşti. İslami İnsan Hakları Komisyonu (IHRC) yayımladığı son raporda, iş yerinde ve okulda ayrımcılık vakalarının son beş yılda neredeyse ikiye katlandığını ortaya koydu. IHRC'den elde edilen veriler, 2015'te İngiltere'de yaklaşık 500.000 Müslüman'ın nefret temelli fiziksel saldırıya uğrayacağı tahminini ortaya koyuyordu. Bu kriz ayrıca nüfusun geniş kitlelerinin sürekli sosyal ve ekonomik mahrumiyetlere maruz bırakılmasını da kapsıyor. Bazı kesimlerin Müslümanlara yönelik saldırıları ve Müslümanların bu saldırıları hak ettikleri algısı, Müslüman toplulukların yapısal haksızlıklar sonucu ortaya çıkan daha büyük sıkıntılardan sorumlu olmadığı gerçeğini gizliyor.

"Ülkeyi Sevmek ve Ülke Tarafından Sevilmek"

Bugün Müslüman sözcüğü ile güvenlik tehdidi ifadesi neredeyse eş anlamlı olarak kullanılıyor. "Terörle savaş" süreci bir dönüşüm geçirirken, Müslümanların beşinci kol faaliyetleri yürüten kitle olarak yansıtılması medyada revaç buldu. Bu da güvenlik politikaları uygulamalarında Müslümanların daha

kolay hedef alınmasına imkân sağladı. Bu durum, artık kentlerin sabit bir özelliği olan çokkültürlülüğün siyaset tarafından reddedildiği bir zamanda "ulus" fikrini pekiştirdi. Bu ulusçuluk fikri, Müslümanlara yönelik kısıtlamalar getirmek için yasalar ve söylemler yoluyla "savunmacı bir biçimde" harekete geçirildi. Yeni koronavirüs krizinden önce bu durum Birleşik Krallık'ta çevreci aktivistlere uygulanan yoğun baskılar, muhalif hareketlerin en yüksek güvenlik birimlerinde aşırı ve hatta terörist olarak etiketlenmesine dönüştü. Artık Filistin taraftarı oldukları için hedefe oturtulanlar yalnızca Müslümanlar değil; aynı şekilde yolda durdurulup aranma ve keyfi tutuklamalara maruz kalma durumu yalnızca siyahilerle ve etnik azınlıklarla sınırlı değil. Devletin kaba kuvveti her kesimin haklarını daralttı.

Kabaca ülkeyi sevmek ve karşılığında ülke tarafından sevildiğini hissetmek diye tanımlayabileceğimiz vatandaşlığın duygusal yanı da aynı zamanda hasar gördü. 2008 yılındaki küresel kriz, dünya çapında fakirleşmiş alt ve orta sınıflar yarattı. Müslümanların "şiddet yanlısı ve hain" olarak etiketlenmesi ise bu durumun yapısal nedenlerle bağlantısının perdelenmesine hizmet etti.

Göçmenlerin veya Müslümanların toplumsal sorunların kökenini oluşturduğu fikri, siyasiler ve seçkinler tarafından halka pompalanıyor. Böylelikle azınlıkların eşitlik hakları ellerinden alınıyor, onların günah keçisi hâline getirilmeleri meşrulaştırılıyor. Hindistan İçişleri Bakanı Amit Shah, "yasadışı göçmenlerin" (Bangladeşli Müslümanları kastediyor) Hindistan kaynaklarını sömüren "termitler" olduğunu söylediğinde, içinde Müslümanlara yer bulunmayan ve Müslümanların kovulmalarının gerektiği bir ulus resmi çizmiş oluyordu. Hint yazar Arundhati Roy dâhil olmak üzere pek çok kişinin de dile getirdiği üzere bu düşmanlaştırma dili nasyonal sosyalizm söylemlerini yansıtıyor ve durumun daha da kötüleşeceğinin sinyalinin veriyor.

Bunun daha belirsiz ya da sert versiyonları dünyanın dört bir yanında görülüyor. Müslümanların aslında toplumun "değerli" üyeleri olduğunu anlatma çabaları pek etkili değil. Bu çabalar, Müslümanlarla tanışmamış insanlara ulaşmak ve böylece Avustralyalı yazar Randa Abdul Fattah'ın İslamofobinin duygusal deneyimi olarak tanımladığı algıyı

Siyasi hegemonyayı güçlendirmek ve dikkati devlet krizinden başka yöne çekmek amacıyla hayali bir ulus fikri yaratıldı.

bozmak açısından yerel düzeyde önemli olsa da, İslamofobinin yapısal yönlerini ele almada bizi çok ileri götürmüyor. Tam aksine bu çabalar, Müslümanların vatandaşlığının koşulluluğunu vurguluyor: Yani “değerli” olduklarını ispatlarsa, Müslümanlar kendilerine yer bulabilecekler. Şayet ortada gerçek bir vatandaşlık varsa, aidiyet ne olursa olsun herkes için geçerli olmalıdır. Aksi takdirde, “Hindistan’ın termitleri” etiketine ya da İtalya sağının güçlü sesi Salvini’nin “Önce İtalyanlar” politikasına çok yaklaşılmış olacak.

Müslümanlarla İlgili Komplolar

Birleşik Krallık’ta Covid-19 nedeniyle hayatını kaybeden ilk yedi doktor Müslüman’dı. Bu bile başlı başına Müslümanların/göçmenlerin “değersiz” olduğu görüşünü çürütmeye yeterlidir. Müslümanların devlete duydukları bağlılık ve uyum çabalarına devlet tarafından karşılık verilmedi, sevgi gösterilmedi; tam aksine dışlandılar. Birleşik Krallık’ta, Ulusal Sağlık Hizmeti’nin (İng. “National

Health Service - NHS”) yüzde 40’ını siyahi, Asyalı ve etnik azınlık kökenli kişiler oluştururken, NHS’yi öven kampanyalardaki grafikler, sağlık çalışanlarının tamamının ya da tamamına yakınının beyazlardan oluştuğunu gösteriyordu. Tüm bunlar olurken, gerek Modi’nin Hindistan’ında gerek sağcı İngiliz basınında koronavirüs ile bağlantılı olarak Müslümanların aleyhinde ortaya atılan pek çok komplo teorisine rastlamak mümkün.

Sevilmemiş, toplumsal hafızadan çıkartılmış ve daimi olarak düşman gibi gösterilmiş Müslümanlar ziyadesiyle hassas durumda. Devletler, Hanna Arendt’in de belirttiği gibi yasa aracından ulus aracına doğru evrilirken, ırk temelli sınıflandırmaya sokulan gruplar, kendilerini hem sokak hem de devlet şiddetinden koruyabilecek mercilere sahip değiller. Roy’un şu anda Hindistan’da yaşananların Müslümanlara karşı soykırım olduğu iddiası hem doğru hem de endişe verici olmakla birlikte, dünya çapında yaşanacakların habercisi.

“Her nefis ölümü tadacaktır.” (Enbiyâ suresi, 21:35)

Hollanda'da De Yaşanan Deprem

DENK Partisi'nde ve Arka Planı

Hollanda'da DENK Partisi geçtiğimiz aylarda büyük bir deprem yaşadı. Partinin en üst kademesinde yaşanan çatışma, önemli bir soruyu açığa çıkartıyor: Hollanda'nın siyasi tarihinde büyük bir başarı elde eden parti, siyaset sahnesinden silinecek mi?

Abdussamed Köksal*

Hollanda siyasetinde “sesi duyulmayan azınlıkları” temsil eden ve Türk kökenli milletvekilleri tarafından kurulan DENK Partisi'ne ilişkin son zamanlarda dikkat çekici gelişmeler yaşanıyor. Partinin gelecekteki konumunun bu gelişmelerden nasıl etkileneceği seçmenler arasında endişelere yol açtı. DENK partisinin göçmen kökenli seçmenlerdeki karşılığını anlayabilmek için, Hollanda siyasetinde göçmen kökenlilere yönelik entegrasyon politikalarına bakmakta ve DENK'in bu politikalara karşı geliştirdiği söylemi incelemekte fayda var.

İşçi Partisi'nden İhracın Ardından DENK'in Kuruluşu

2014 yılında, Hollanda hükümetini oluşturan koalisyon partilerinden biri olan İşçi Partisi'nden seçilmiş iki milletvekili, Tunahan Kuzu ve Selçuk Öztürk, dönemin İşçi Partili Sosyal İşler ve İstihdam Bakanı olan Lodewijk Asscher'in entegrasyon politikalarından memnun değillerdi. Kuzu ve Öztürk, entegrasyon tartışmalarında hususi olarak Hollanda'da faaliyet gösteren Türk-İslam kurumlarını Hollanda'ya entegre etme söylemine katılmadıklarını ifade ettiler. Bu ayrışmanın ardından İşçi Partisi'nin parlamento grubundan 13 Kasım 2014 yılında resmî olarak ihraç edildiler. Kuzu/Öztürk grubu adıyla Hollanda Temsilciler Meclisi'nde ayrı bir grup olarak 22 Mart 2017 yılına kadar yer aldılar. Partilerinden ihraç edilmelerinin akabinde, Kuzu/Öztürk Grubu sadece azınlıkların temsilcisi olmadıklarını, aynı zamanda sağcıların toplumu kutuplaştırmalarından bıkan Hollanda halkına da hitap edeceklerini belirterek, DENK partisinin kurulması için çalışmaya

başladılar. Ardından 9 Şubat 2015 yılında DENK partisi resmî olarak kuruldu.

Hollanda tarihinde ilk defa göçmen kökenlilerin kurucusu olduğu DENK Partisi, siyasette yeni bir dönemin başlaması anlamına geliyordu. Daha önce Hollanda'daki göçmen kökenliler mevcut partilerin çatısı altında yer alırken, DENK'le birlikte kendilerini temsil edecek yeni bir partiye kavuştular. Parti göçmen kökenlilere yönelik kutuplaştırıcı ve ayrıştırıcı söylemlerin bir neticesi olarak kurulmuştu.

DENK Partisi'nin İlk Manifestosu

DENK partisi, kuruluşuyla birlikte kamuoyuna duyurduğu ve seçim programının temelini oluşturan manifestoda şu ilkelere bahsediyordu:

- Herkesin birbirini kabul ettiği hoşgörülü bir toplum
- İnsanların birbirlerine göz kulak olduğu sosyal bir toplum
- Herkesin yeteneğinin kullanıldığı öğrenme toplumu
- İnsanların kendi çevrelerine sahip çıktığı sürdürülebilir bir toplum
- Uluslararası adaleti destekleyen adil bir toplum

Bu ana maddeler ışığında partinin siyasi konumlandırması da değerlendirilebilir. Birinci maddede, Hollanda'ya işçi göçünün anısına bütün belediyelerde bir anıt dikilmesi ve "işçi göçü tarih bilgisinin" eğitim müfredatında yer alması isteniyordu. DENK Partisi "entegrasyon" kavramının "kabul" kavramıyla değiştirilmesini ve "göçmen" kavramının ise tamamen ortadan kaldırılmasını talep ediyordu. Aynı zamanda, Batılı olmayan bir geçmişe sahip kişilerin iş veya staj yapma ihtimalinin daha düşük olduğu, polis ve yargı ile temaslarda olumsuz etkilenme ihtimalinin de daha yüksek olduğu belirtiliyordu. DENK, ırkçılığın Hollanda'da kurumsal bir yapısı olduğunu ve bu nedenle ırkçılık tezahürlerinin kaydedildiği bir "ırkçılık kayıt defterinin" kurulmasını isteyerek; buraya kayıtlı kişilerin devlet kuruluşlarında vazifelenmemesi çağrısını yapıyordu.

İkinci maddede, emeklilik yaşına ulaşmamış olan ve işgücü piyasası beklentisi çok düşük olan ilk nesil göçmen işçiler için Geri Dönüş Yasası'nın revize edilmesi isteniyordu.

Üçüncü maddede, eğitimdeki çeşitliliğin, öğretmenler arasındaki çeşitlilikle orantılı olması gerektiği

belirtilmişti. Buna ek olarak Hollanda'daki ilk ve orta-öğretim eğitimi veren bütün okullarda Çince, Arapça ve Türkçe dil derslerinin seçmeli ders olarak sunulması istenmişti. Parti bu dillerin Hollanda'nın uluslararası ilişkiler ve ticaretinde faydalı olacağı görüşündeydi. İslami eğitim veren kurumlara yapılan saldırılara, bağımsız bir komisyon kurarak son vermek isteyen DENK Partisi, Hollanda hükümetinin imam eğitimine destek vermesini, ancak müfredata müdahale etmemesini talep ediyordu.

Dördüncü maddede, çevreci partilerin görüşleriyle mutabakat içerisinde olan parti, beşinci maddede Avrupa Birliği'nin özerk bir dış politika izlemesi gerekliliğine odaklanıyor, aşırılıkla mücadele çağrısı yapıyordu. İsrail-Filistin çatışması hakkında da pozisyon alan DENK, Hollanda'nın Filistin'i resmî olarak tanıması çağrısında bulunuyordu.

Partinin Geçmiş Seçimlerdeki Oy Oranları

Bu manifestodan hareketle DENK partisi girdiği bütün seçimlerde göze çarpan sonuçlar elde etti. Bu durum Hollanda ve Avrupa tarihinde bir ilk olarak nitelendirilebilir. Denk Partisi'nin bugüne kadar girmiş olduğu bütün seçimlerin sonuçları şu şekildedir:

- 17 Mart 2017 tarihinde gerçekleşen Temsilciler Meclisi seçimlerinde 216.147 (%2,06) oy alarak 3 milletvekili çıkardı.
- 21 Mart 2018 tarihinde gerçekleşen Belediye Meclisi seçimlerinde 70.832 (%1,04) oy alarak Hollanda genelinde belediye meclislerine 24 üye kazandı.
- 20 Mart 2019 tarihinde gerçekleşen Eyalet Meclisi seçimlerinde 121.753 (%1,67) oy alarak 4 üye çıkardı.
- 23 Mayıs 2019 tarihinde gerçekleşen Avrupa Parlamentosu seçimlerinde 60.669 (%1,10) oy alarak hiç milletvekili çıkaramadılar.
- 27 Mayıs 2019 tarihinde gerçekleşen Senato Seçimlerinde 4 (%0,68) oy alarak hiç milletvekili çıkaramadılar.

Burada asıl dikkat çeken sonuç DENK'in Temsilciler Meclisi'nde aldığı sonuçtur. DENK Partisi ilk girmiş olduğu seçimde hiç beklenmedik oy oranıyla Hollanda medyasını sarsmıştı. 2017 yılına kadar, azınlıkların oy verdiği partiler büyük partilerden ibaretti. Dolayısıyla Hollanda'da genel olarak azınlıkların bu şekilde bir

partide yoğunlaşacağı daha önce hiç tecrübe edilmişti. Çoğunluğu göçmen kökenlilerden müteşekkil olan DENK Partisi'nin, aynı zamanda Temsilciler Meclisi'ne kazandığı 3 milletvekilinin (ikisi Türk kökenli birisi Fas kökenli) göçmen kökenli olması Hollanda tarihinde bir ilktir.

DENK Partisi sadece göçmen kökenlilere yönelik siyaset yapmadığına vurgu yapmasına rağmen, ağırlıklı olarak göçmen kökenlilerin yaşadığı yerlerden oy alması, partinin daha çok göçmenlerden destek aldığıni göstermektedir.

Hollanda Meclisi'nde DENK Partisi'nin Duruşu

DENK Partisi, Temsilciler Meclisi'ne girmesinin ardından pozisyonlarıyla tartışma yarattı. Bunlardan ilki "Ermeni soykırımı" meselesiydi. Parti "Ermeni meselesi"nin Temsilciler Meclisi'nde gündem olmasıyla birlikte konunun "soykırım" olarak nitelendirilmesi kararının Meclis tarafından değil, tarihçiler tarafından verilmesi gerektiğini beyan etti. Ayrıca parti, Uygur halkının maruz kaldığı zulümlerden ötürü Hollanda hükümetinin Çin'e yaptırım uygulamasını talep etti.

Partinin Temsilciler Meclisi'ne, Rohingyaların Myanmar hükümetindeki askerlerce maruz kaldığı zulümden dolayı Hollanda'nın Myanmar'a BM tarafından silah ambargosunun uygulanması gerektiğine dair önergesi kabul edilmiştir.

Tunahan Kuzu ve Selçuk Öztürk, Türkiye'de 15 Temmuz 2016'daki darbe girişiminin demokrasiye karşı yapıldığını beyan ettikleri için "Erdoğan'ın/Ankara'nın uzantısı" olmakla itham edilmişlerdir.

Hollanda'da DENK'in Başarısı Sona Mı Eriyor?

Bu tarihî arka planın ardından 21 Mart 2020 yılında Tunahan Kuzu, 17 Mart 2021'de gerçekleşecek olan Temsilciler Meclisi seçimlerinde adaylığını koymayacağını belirtti. Gerekçesi, siyasetin özel hayatını çok yıprattığı ve eski heyecanını bulamadığıydı. Şaşkınlıkla karşılanan bu açıklamanın ardından Kuzu 6 Nisan'da sadece DENK seçmenini değil, aynı zamanda tüm Hollanda medyasını sarsan bir açıklama daha yaptı. Bu açıklama "Siyasi Kardeş Katli" başlığı taşıyor ve gazeteci Ton F. van Dijk'in kendi özel hayatıyla ilgili hazırladığı habere değiniyordu.

Kuzu'nun açıklamalarına göre bu gazeteci Kuzu'yu arayarak özel hayatıyla alakalı bilgiye sahip olduğunu

söylemişti. Gazeteci ile konuştuğunda Kuzu, bu bilgilerin gazeteciye Öztürk tarafından sızdırıldığı kanaatine varmıştı.

Partinin bu ikiliden daha büyük olduğuna vurgu yapan Kuzu, partinin geleceğine ilişkin son kararın 6 Haziran'da gerçekleşecek olan üyeler toplantısında verileceğini söylüyordu. Yine aynı açıklamada Kuzu, DENK üyelerini "dost kazıklamanın" partinin temel esaslarından olmadığına ikna etmeye çalışacağını ifade ediyordu.

"Dostu Üzen, Düşmanı Güldüren Açıklamalar"

Kuzu'nun bu açıklamalarının ardından Öztürk'ten beklenen açıklama da yazılı olarak yapıldı. Öztürk, şahsına yapılmış olan ithamları inkar etmekle birlikte Kuzu ve DENK hakkında hiçbir açıklamaya fevri cevap vermeyeceğini, "dostu üzen ve düşmanı güldüren" açıklamalar yapmayacağını belirtti. Sessizliğinin dava olan inancından kaynaklandığını belirten Öztürk, "dava"nın Öztürk ve Kuzu'dan daha büyük olduğunu ifade etti. Yaklaşmakta olan üyeler kurulunda bu konu hakkında en doğru kararın verileceğini söyledi.

DENK partisinin toplam 3 milletvekilinden biri olan ve Kuzu'nun meclis grup başkanlığını bırakması üzerine görevi devrettiği Farid Azarkan, bu olaylar hakkında Hollanda'nın en meşhur televizyon kanallarından biri olan JINEK'e katıldı. Azarkan, kendi liderliğinde bu çatışmanın partiyi bölüp parçalamasına müsaade etmeyeceğini vurguladı.

DENK Parti Konseyi, Öztürk'ün de içinde bulunduğu parti idaresinin istifa etmesini istiyor. Konsey, parti idaresinin de bu çatışmada rol oynadığı tespitinden hareketle objektif bir araştırmanın mümkün olamayacağını belirtiyor. Bu nedenle bağımsız bir komisyon kurulması ve araştırma kurulu tarafından konunun araştırılarak sonucun 6 Haziran'da parti üyelerine sunulması isteniyor.

DENK Partisinin seçmenleri arasında ciddi ayrışmaların olduğu açık. Seçmen kitlesi içinde Tunahan Kuzu'nun istifa etmesini kabul etmeyen ve tekrar partinin başına geçmesini isteyenler var. Kuzu'yu hatalarıyla kabul eden, onun göçmen kökenlilerin temsili için siyasete devam etmesi gerektiğini düşünenler var. Hollanda tarihindeki ilk göçmen kökenli parti olan DENK, bu krizle birlikte çökecek mi? Bunun cevabını 6 Haziran'da alacağız.

MCB Dosyası ve Siyasetinde İsla

İngiltere Müslüman Konseyi'nin hazırladığı İslamofobi dosyası Birleşik Krallık siyasetindeki İslamofobik düşünceleri ortaya koyuyor. Ülkede iki siyasi parti, İslamofobi iddialarıyla karşı karşıya.

Chris Allen*

İslamofobi Birleşik Krallık siyasetinde kendini bir kez daha gösterirken, ülkedeki iki ana siyasi parti de İslamofobi iddialarına karışmış durumda. İngiltere Müslüman Konseyi (MCB), Muhafazakar Partililere yönelik 300'den fazla İslamofobi suçlamasını içeren bir inceleme yayınladı. Öte yandan muhalefetteki İşçi Partisi de mercek altında: İşçi Partisinde ırkçılık karşıtlığı ile bilinen ve aynı zamanda Irk Eşitliği Komisyonu ile Eşitlik ve İnsan Hakları Komisyonu'nun eski başkanı olan Trevor Phillips'in İslamofobik söylemler nedeniyle görevden alınmasıyla, İşçi Partisi de topun ağzında. Birbirinden ayırık gibi görünse de bu iki vaka arasındaki yakın ilişki İslamofobinin Birleşik Krallık siyasetinde nasıl görüldüğünü ve tutarlı bir yanıt arama çabasındaki zorlukları anlamak için eşsiz bir fırsat.

İngiltere Müslüman Konseyi'nin İslamofobi Dosyası

Muhafazakar Parti'deki İslamofobi iddiaları yeni değil. MCB iki yıldır buna benzer kanıt dosyaları ortaya koyuyor. En son dosya raporu ise, parti

*Leicester Üniversitesi Nefret Araştırmaları Merkezi'nde öğretim üyesi olan Dr. Chris Allen İslamofobi ve İslamofobik nefret suçları konularında çalışmalar yürütmektedir.

Birleşik Krallık mofobi

© John Gomez/shutterstock.com

tabanından Başbakan'a yakın isimlere kadar Muhafazakar Parti'nin her kademesinden insanın çeşitli İslamofobik yorum ve faaliyetlerini ortaya koyuyor. Bu siyasilerin arasında, Muhafazakar Parti'nin geçtiğimiz aralık ayındaki genel seçimlerdeki ezici zaferinin ardından mevcut hükümette görev yapanlar da var: Sally-Ann Hart bir Twitter paylaşımında, Kadın Yürüyüşü'nün, İhvan örgütü tarafından "gizli niyetler" doğrultusunda sabote edildiğini iddia etmişti. Ayrıca Karl McCartney de İngiliz Savunma Ligi (İng. "The English Defence League") eski lideri Tommy Robinson ile radikal sağcı ünlülerden Katie Hopkins'in paylaşımlarını retweet etmişti. Parti tabanından, eski bir yerel meclis adayı ise Müslüman bir esnafın ölüm haberinin ardından, "1'i gitti, kaldı geriye 1.6 milyon" paylaşımı yaparken; diğer bir meclis üyesi, "Uyan artık İngiltere, yoksa iş işten geçmiş olacak; yoksa bir gün HEPİMİZ Müslüman olacağız." mesajını paylaşmıştı.

MCB'nin Dosyasında Neler Var?

MCB'nin İslamofobiyle ilgili son inceleme dosyası, İngiltere, İskoçya ve Galler'de eşitlik ve adalet yasalarını teşvik etme ve uygulatmadan sorumlu Birleşik Krallık'ın izleme örgütü olan Eşitlik ve İnsan Hakları Komisyonu'na (EHRC) gönderilen ikinci dosya. Komisyon'a bir yıl önce gönderilen ilk dosyada ise 150 İslamofobi iddiası bulunuyordu. Eşitlik ve İnsan Hakları Komisyonu'nun (EHRC) faaliyet tanımı içerisinde, din ve inanç temelinde ayrımcılığa karşı koruma sağlamak da yer alıyor. Bu nedenle MCB, sunmuş olduğu belgelerin, Muhafazakar Parti'ye yönelik bir soruşturmanın başlatılması için yeterli olduğunu öne sürüyor. İzleme örgütünün sorumluluklarından kaçtığı iddia eden MCB'den Harun Khan, "Komisyonun (dosyamıza) cevap vermede başarısız olması ilginçtir. Kaldı ki herhangi bir eyleme geçilip geçilmeyeceğine dair ne bizi ne de Britanyalı Müslümanları bilgilendirdiler." Şu ana kadar soruşturmaya dair herhangi bir açıklama yapılmadı.

Trevor Phillips: Hem İrkçılık Karşısı Hem de İslamofobik Mi?

MCB İslamofobi dosyasını yayınladığı sıralarda, İşçi Partisi İslamofobi iddiaları nedeniyle Trevor Phillips'in üyeliğini askıya aldıklarını açıkladı. Phillips'in parti adına yaptığı basın açıklamasında

yer alan, Trevor'a isnat edilen İslamofobik söylem listesinde, "Britanyalı Müslümanlar millet içinde millettir", sözlerinin yanı sıra, Ulusal Anma gününün hemen öncesinde gelincik çiçeği taşıyan pek az Müslüman olduğuna ve Pakistan kökenli Müslümanların çocuk istismarına dair yorumları yer aldı. Kendine yöneltilen suçlamaları ısrarla reddeden Phillips, dikkatleri tekrar Parti'ye çevirerek Jeremy Corbyn'i eleştirdi. Bu, Phillips'in kendisinin de üyesi olduğu Parti'ye yönlendirdiği ilk sert eleştirisi değil. Kendisi Parti'nin Antisemitizmle bağlantılı olduğunu iddia eden ve bu nedenle İşçi Partisi'ne oy vermeyeceklerini açıklayan 24 kamu figüründen biriydi.

1950'lerde İngiltere sömürgesi Guyana'dan gelen bir ailenin evladı olarak Londra'da doğan Phillips, eski Başbakan Tony Blair ile tanışıp, 1996'da İşçi Partisi'ne katılmadan önce yazarlık ve yayıncılık yapıyordu. İşçi Partisi'nin Londra Belediye Başkanı aday olarak seçimleri kaybeden Phillips, İrk Eşitliği Komisyonu'nun başına geçti. 2006 yılında ise EHRC'ye başkan olarak atandı. Bu komisyonun faaliyet alanı, din temelli ayrımcılıkla mücadele gibi daha yaygın bir eşitlik tanımını içeriyor. Bu böyle iken, Phillips uzun bir süre tartışmalı bir figür olmaya devam etti. Bu hususu Muhafazakar Partili Sayeeda Warsi de dile getirerek, "İrkçilik karşıtları hâlâ Phillips'in sözlerine şaşırıp kalıyorlar." dedi. Warsi, Phillips'in devleti çokkültürlülüğü rafa kaldırma çağrısı ve 2015 tarihli, tepkilere neden olan, "İrk Hakkında Dile Getirmedığımız Hakikatler" adlı belgeselini, İngiliz toplumundaki popülist ve ulusalcı unsurlara hizmet ettiği gerekçesiyle eleştirdi.

Birleşik Krallık Siyasetinde İslamofobi

Bu iki olay, İslamofobinin İngiltere'nin siyasi alanlarında hâlâ somut ve ciddi bir sorun olduğunu gösterirken, aynı zamanda birkaç hususu ortaya koyuyor.

Bunlardan ilki şu: İslamofobi kurbanları, yani günümüz Britanyasında yaşayan, gündelik yaşamlarına devam eden ortalama Müslümanlar, siyasi alanda görünürlüğe sahip değiller. MCB'nin İslamofobi dosyasına ya da Phillips'e yöneltilen suçlamalara karşı resmî işlemin başlatılmaması, tüm ilginin İslamofobi kurbanları yerine İslamofobi faillerine yöneldiğini ortaya koyuyor. Buna karşılık

İslamofobi, rakiplere karşı puan kazanmak için kullanıldığında, Muhafazakar Parti ve medyadaki taraftarları, İslamofobiyi tanıma, içeriğini bilme ve daha da önemlisi kamusal ve siyasi tartışmalara katılma konusunda fazla istekliler.

Müslümanlar, ancak bir suçun faili olduğunda ya da suçla ilişkilendirildiklerinde görünürlük kazanıyor.

İkinci husus ise şu: İslamofobinin tanımlanması gerekliliği, tüm siyasi adımların ve bunları izleyen kanuni prosedürlerin önünde engel oluşturmaya devam ediyor. Uzun zamandır devam eden bu gereklilik için birçok tanım geliştirilse de, Birleşik Krallık'ta birbiri ardına gelen muhafazakar hükümetler, bir yandan bu tanımları öne sürmüş, hemen ardından da reddetmiştir. Böylelikle İslamofobiye karşı gerekli siyasi ve idari atımlar atılmadı. İronik de olsa, bu durum muhafazakarların işine geliyor. Kendilerine karşı bunca İslamofobi iddiasına rağmen Muhafazakar Parti suç unsuru olarak neyi incelemeleri gerektiğini tam olarak anlayana kadar, soruşturmanın mümkün olmadığını bahane ederek konuyu kapatmaya yelteniyor. Bir İslamofobi tanımı üzerinde uzlaşmamaları, soruşturmaya ve de harekete geçmeye niyetli olmadıklarını gösteriyor.

Bu da bizi üçüncü hususa, yani EHRC'nin beceriksizliğine getiriyor. Dinî ayrımcılığa karşı koruma sağlama vazifesine rağmen, Komisyon uzun zamandır İslamofobiyi ciddiye almada isteksiz. Bunda Phillips'in komisyondaki yönetim becerisi mi yoksa kendisinin İslamofobinin "gerçek boyutu" hakkındaki şüpheleri mi etkili belirsiz. Görevden uzaklaştırılmasının ardından çıkan tartışmalarda da görüldüğü gibi Phillips, Müslümanlara yönelik yaptığı klişe genellemelerin, siyahi ya da Asya kökenli insanlara yapılan klişe genellemelerle eşit şekilde yanlış olduğunu düşünmüyor. Ona göre, belki de Komisyon da aynı görüşte, ortada bir ayrımcılık hiyerarşisi var ve İslamofobi listenin en alt sıralarında.

Siyahiler İrkçi Olabilir Mi?

Dördüncü husus ise, devletin beyaz olmayan

toplulukları ne dereceye kadar ırkçı kabul ettiği ile alakalı. Bu sorunun en kestirme cevabı, kategorik olarak yalnızca beyazların ırkçı olduğunu söylemektir; ki bu da aşırı sağın, nüfustaki çeşitliliğin ve çokkültürlülüğünün bir sonucu olarak, beyazların hem suçlandığı ve aynı zamanda mağdur edildiği algısını yaymak için kullandığı bir söylem. Dolayısıyla İslamofobinin ırkçılıkla eşdeğer olup olmadığı ya da salt ona benzer bir işlev gösterip göstermediği konusundaki tartışmalar da bu amaca hizmet ediyor. Konuyu layıkıyla irdelemek için daha fazla satura ihtiyaç duyulsa da, bazı ırkçılık karşıtlarından gelen mesajlar gayet açık: Hem siyahi hem de ırkçı olabilirsiniz, bunda şüphe yok.

Konu ile ilgili son husus, İslamofobinin tamamen nasıl siyasileştirildiği ve keyfi olarak siyasi malzeme hâline getirildiğiyle alakalı. Birleşik Krallık'ta muhafazakarlar – ve dolayısıyla, ana akım mediasındaki destekçileri- söz konusu iddiaların, ortada kesin bir İslamofobi tanımı olmaması nedeniyle soruşturulamayacağını öne sürmeye devam ettiler. Ancak Phillips açığa alınır alınmaz, aynı siyasi isim ve medya figürleri, Phillips hakkındaki suçlamaların İslamofobi kapsamında olmadığına hükmetti. Görünen o ki Phillips'i savunanlar, İslamofobinin ne anlama geldiğini aslında gayet iyi biliyor. Aynı şekilde İslamofobi, rakiplere karşı puan kazanmak için kullanıldığı zaman, -Jeremy Corbyn ve İşçi Partisi örneğinde olduğu gibi – Muhafazakar Parti ve medyadaki taraftarları, İslamofobiyi tanıma, içeriğini bilme ve daha da önemlisi kamusal ve siyasi tartışmalara katılma konusunda fazla istekliler.

Çelişkili ve oldukça ironik bir süreç olmasına rağmen İslamofobi, İngiltere'nin siyasetini meşgul etmeye devam edecek gibi görünürken, siyasi oyunun kuralları daha açık hâle gelmeye başlıyor.

Göç ve Yankıları: Misafir İşçi Edebiyatından Transnasyonel Edebiyata

Boğaziçi Üniversitesi'nde İngiliz Dili ve Edebiyatı bölümünde lisans eğitimi alan Varol Kahveci, Dartmouth College'de Karşılaştırmalı Edebiyat alanında yüksek lisansını tamamladı. Şu an Colombia Üniversitesi'nde doktora yapan Kahveci'nin ağırlıklı çalışma alanları göç, kimlik, bellek ve travma çalışmaları, çağdaş Türk edebiyatı ve Alman edebiyatıdır.

Göçün edebiyata iz düşümünün incelenmesi son dönemlerde önem kazandı. Farklı şekillerde isimlendirilen bu alan, içinde barındırdığı çeşitli dinamiklerle sınırları aşarak farklı kesimden okurlara hitap eden bir tür olarak göze çarpıyor.

Varol Kahveci*

Göçün edebiyata iz düşümü, 19. yüzyılın ikinci yarısıyla birlikte yaşanan post-kolonial göç, işçi göçleri ve artan sığınmacı taleplerine kadar kavramsal ve terminolojik olarak incelenmedi. Bilhassa yüzyılın sonuna doğru peyderpey küreselleşen dünya ile birlikte artan mobilite ve bunun sonucunda ulus-devletlerin hegemonyası ve katı sınırlar kısmen de olsa önemini yitirdi. Hızla artan göç, seyahat ve turizmin doğal olarak getirdiği kültürel, ekonomik ve sosyal değişimin etkili olduğu bu yeni düzeni anlamlandırma çabası giderek önem arz etmeye başladı.

Göçle başlayan ve globalleşme ile ivedilik kazanan söylemlerin gelişimi ülkelere göre farklılık gösterirken, bu özel edebiyat türünü tanımlamak için başvuru kavramlar oldukça uzun bir liste oluşturuyor.

Bu kavramların bir kısmını şu şekilde sıralayabiliriz: Black British literature (siyahi İngiliz edebiyatı), littérature des Beurs (Afrika asıllı edebiyat), Gastarbeiterliteratur (misafir işçi edebiyatı), Ausländerliteratur (yabancı edebiyatı), Migrantenliteratur (göçmen edebiyatı), minority literature (azınlık edebiyatı), inter-cultural literature (kültürler arası edebiyat), multi-cultural literature (çokkültürlü edebiyat), post-colonial literature (sömürge sonrası edebiyat), migration literature (göç edebiyatı), new world literature (yeni dünya edebiyatı), trans-national literature (transnasyonal edebiyat)...

“Misafir İşçi Edebiyatı” (Gastarbeiterliteratur)

Bahsi geçen bu kavramların birçoğu miadını doldurmuş, bir haylisinden de daha kapsayıcı olabilmek adına feragat edilmiştir. Terimsel farklılıkların içerdiği nüanslar -tıpkı bu edebiyatta ele alınan mevzuların tekamülü gibi- içerisinde bulunduğu söylemin getirdiği yeni şartlara uyum sağlayabilmek amacıyla kabuk değiştirmiştir. “Misafir işçi edebiyatı”, “yabancı edebiyatı” ve özellikle Deleuze ve Guattari'nin tanımladığı “azınlık edebiyatı” bu duruma örnek olarak gösterilebilir. Zira bu türleri adlandırabilmek için tayin edilen ilk formülasyonların atıfta bulunduğu sınıfsal, sosyolojik, etnik ve öteki oluşu baz alan tasniflerden, çok geçmeden, tam da bu vurgularından ötürü vazgeçilmiştir.

Bir örnek üzerinden gitmek gerekirse “Gastarbeiter” terimi ile bu konuyu açıklığa kavuşturmak mümkün. Misafir işçi anlamına gelen bu terimin altını çizdiği “misafir-ev sahibi” yaklaşımı, yalnızca göçmenin kendisini Alman toplumunun bir parçası olarak görememesine değil; aynı zamanda “ev sahibi” toplumda da, misafir olarak adlandırılan bu sınıfın öteki ve geçici olduğu algısını yaratmaktadır. “Biz ve onlar” ikilemini taşıyan bu yaklaşım her iki tarafın birbirine ve kendisine yaklaşımına henüz en baştan engeller koymakla birlikte, aynı zamanda işçilere marjinal bir pozisyon atfetmektedir. Bu durum kaçınılmaz olarak yabancılaşma hissine, göçmenin içerisinde bulunduğu topluma uyum sağlamanın güçleşmesine, zaten girift hâldeki aidiyet duygusunun daha da karmaşık bir hâl almasına sebebiyet vermektedir.

Misafir Yazar: Emine Sevgi Özdamar

“Gastarbeiter” teriminin edebiyat dünyasına aktarımı ise yalnızca sonuna “edebiyat” kelimesinin eklenmesi şeklinde gerçekleşmiştir. Sonuç olarak sosyolojik söylem aynı şekilde edebi alana kanalize edilmiş ve göçmen yazarların eserleri “misafir işçi edebiyatı” (Alm. “Gastarbeiterliteratur”) olarak etiketlenmiştir. Eseri oldukça prestijli Ingeborg-Bachman Edebiyat Ödülü'ne layık görülen Emine Sevgi Özdamar örneğin, Mutterzunge (Anne Dili) adlı eserinin İngilizce çevirisinin son sözünde yaptığı açıklamada kendisine verilen ödülün onu “yalnızca misafir bir yazar olarak”¹ kabul ettiğini ifade etmiştir. Yazar bu şekilde kendisinin “öteki” olarak konumlandırılmasına, eserlerinin bir yabancıya edebiyatı olarak görülmesine, hikâyelerinin sözde “başka” olanı anlattığı algısına ve de aslında dâhil edilirken çelişkili bir üslup ile güdülen dışlama politikasına dikkat çekmektedir.

Kültürlerarasılık ve Çokkültürlülük

Merkezden uzaklaşan göçmenlerin buldukları yeni düzen içerisindeki konumlarını ve diaspora yazarlarının eserlerini tanımlayabilmek adına kullanılan terimler içerisinde kültürlerarasılık (İng. “interculturality”) ve çokkültürlülük (İng. “multiculturalism”) terimleri bulunmaktadır. Ulusal sınırların beraberinde getirdiği sıkışıklıktan uzaklaşabilmek adına kullanılan bu tanımlamaların vurguları Avrupa toplumunun giderek çeşitlilik arz eden doğasına atıfta bulunmaktadır.

Bu kavramlar da kendilerinden öncekiler gibi eleştiri oklarının hedefi olmuştur. Zira her iki kavramın da temelinde bu kültürlerin “kendi içinde kapalı ve homojen” bir yapı oluşturdukları varsayımları yatmaktadır. Bir diğer deyişle burada, sınırlar önemli olmasa da onların belirsizleşmesine değil, aksine varoluşuna dayanan bir kuram söz konusudur.² Söz konusu kavramlar isim değiştirse de yüzeyleri biraz kazındığında daha önce bahsedilen terimlerle aynı dinamiklerin muhatabı oldukları görülebilir.

Goethe ve Diaspora Yazarları Etkileşimi

Diaspora yazarlarının eserleri “yeni dünya edebiyatı” başlığı altında incelenmeye başlamadan evvel, uzun bir müddet “postkolonyal edebiyat” olarak betimlenmiştir. İmparatorlukların kolonilerinde kültürel karşılaşmalar sonucunda şekillenen yeni

Göçmen ve göç kökenli bireylerin edebiyatları hakkında bir tanıma gerek kalmadan, yazar adları ve yarattıkları özgün edebiyat dili üzerine konuşabilmek gerek.

öznenin konumu ve edebiyatını anlamlandırabilme için kullanılan bu ifade, yerini bir müddet sonra "yeni dünya edebiyatı"na bırakmıştır. Beyaz ve Avrupalı olmayan yazarların otomatik olarak postkolonyal yazar olarak imlenmesi, Salman Rusdie, Kazuo Ishiguro ve Ben Okri gibi yazarlarla İngiliz edebiyatında tartışmalar başlatmış ve Avrupa edebiyatında kısa sürede yankı bulmuştur.⁵

Goethe'nin "Weltliteratur" ("Dünya edebiyatı") tanımını Homi Bhabha'nın bu kavram üzerine çalışmalarıyla tekrar gündeme gelmiştir.⁴ Goethe'nin edebiyatı ulusal edebiyatlarla kategorilere ayırmanın gereksizliğinin altını çizdiği bu yaklaşımın kullanılması ile birlikte daha önceden bahsi geçen tanımlamaların merkezinde bulunan sınır, ulus ve orjin kavramlarının önemi de azalmıştır. İşlediği ulusaşırı temalar ve içerdiği estetik yeniliklerle "göç edebiyatı" böylece yeni dünya edebiyatı olarak adlandırılmıştır.⁵ Fakat bu terimin de muğlak doğası birçok akademisyeni tatmin etmemiştir.

Kültürlerarası "Out", Transnasyonel "In"

"Transnasyonel" veya "ulusaşırı" kavramları, göç edebiyatını tanımlamak için yaygın olarak kullanılan bir diğer konsepttir. Transnasyonel, sınır ve ülkeleri aşan fikir ve kültürlerin etkileşimidir. Bu kavram, kültürlerarası ve çokkültürlülük terimlerinden farklı olarak, kültürel karşılaşmanın sınırları ortadan kaldırdığını ve kültürlerin iç içe geçmiş bir durumda olduğu anlayışından hareket eder. Bu şekilde ulus nosyonunu aşmayı hedefleyen bu kavram son yirmi senedir oldukça yaygın bir şekilde kullanılmıştır. Küreselleşme ve postkolonyal teorilerin diyalogu ve bunlara getirilen eleştirilere cevap sunabilmek adına geliştirilen bu yeni formülasyon içerisinde yaşadığımız, mekanizmaları ilahiyeye değişen, bir akış hâlinde olan ve değerleri giderek uçuculaşan dünyayı tasvir etme gayretindedir.⁶

Bu kavram özellikle kendileri göç etmemiş, yalnızca aileleri kanalıyla göçmen kategorisinde bulunan

ikinci ve üçüncü kuşak bireylerin ve edebiyatlarının nasıl tanımlanabileceği sorununa da çözüm sunmaktadır. Göç edilen coğrafyalarda hayata gözünü açmış bireylerin ve edebiyatlarının doğdukları topraklara mı yoksa sahip oldukları köken topraklara mı ait olduğu sorusu bu yeni terim ile bir nebze de olsa bertaraf edilmiştir.

Göçmen ve göç kökenli bireyler ve edebiyatlarına nasıl atıfta bulunulması gerektiği sorusuna gelecek olursak, şahsi fikrim bir tanıma gerek kalmadan yazar adları ve yarattıkları özgün edebiyat dili üzerine konuşabilmek olacaktır. Her tanımın bir sınır çizdiği ve doğal olarak kendi ötekisini yaratarak var olduğu gerçeği bir sır değil. Bu sebeple kategorik açıklamalar ve genellemeler yerine özne üzerinden tartışmalar daha makul. Zira genel yaklaşımlar kavramların dâhil etmeye çalıştığı bütün bireyleri ve çeşitli edebiyatlarını kapsamadıkları gibi, geçerli de olmayacaklardır. Üstelik göçmen özne ve yazarlar için hangi kavram kullanılırsa kullanılsın ve ne kadar iyi niyetle hareket edilirse edilsin, doğası gereği tanımlandıkları an itibarıyla farklı bir sınıf oldukları varsayımından hareket etmek zorunda kalacaktır. Fakat yine de terim düşkünlerimiz için şimdilik elimizdeki en makul kavram "transnasyonel edebiyat" gibi görünüyor.

Dipnotlar

1. Özdamar, Emine Sevgi. *Mother Tongue*. Translated by Thomas Craig. Toronto: Coach House Press, 1994. p.157.
2. BLUMENTRATH, H., J. Bodenburg, R. Hillman, M. Wagner-Egelhaaf, *Transkulturalitaet: Türkisch-Deutsche Konstellationen in Literatur und Film*. Aschendorff Verlag, Münster, 2007.
3. King, Bruce. „The New Internationalism: Shiva Naipaul, Salman Rushdie, Buchi Emecheta, Timothy Mo and Kazuo Ishiguro“. In: James Acheson (ed), *The British and Irish Novel since 1960*. London, Macmillan, 1991.
4. Bhabha, H.K. *The Location of Culture*. London: Routledge, 1994.
5. Rösch, Heidi. "Migrationsliteratur als neue Weltliteratur". In *Sprachkunst*, 35/1, 2004, p. 89-109.
6. Jay, Paul. *Global Matters: The Transnational Turn in Literary Studies*. Ithaca: Cornell University Press, 2010.

*Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde Alman Dili ve Edebiyatı Bölümünde öğretim görevlisi olan Zengin, dünya dilleri ve edebiyatları alanında uzmanlaşmıştır.

Almanya'da Türkçe Edebiyata ve Türkçe Konuşan Edebiyatçılara Tarihsel Bakış

Türk-Alman edebiyatı tarihsel olarak incelendiğinde, birinci kuşakta “Misafir İşçi Edebiyatı”, ikinci kuşakta “Göçmen Edebiyatı” ve son kuşak için “Kültür-aşırı Edebiyat” isimlendirmeleri göze çarpmaktadır.

Erkan Zengin*

1960'lı yılların başında Almanya'ya gerçekleşen göç aynı zamanda Türklerin bu süreç içerisindeki yazınsal üretimine de yansımıştır. Judanis'e göre bir toplumun kimliği ve kültürü en iyi şekilde edebiyatla yansıtılır (Judanis 1998: 68). Edebiyat bir toplumun geçmişiyle bugünü ve geleceği arasında bağ kurar ve yansıtır. Bu yönüyle edebiyat, toplumun kimliğinin aynası olarak hizmet verir. Bir toplumun yaşadığı tüm olaylar edebi eserlere kaydedildiği için bir sosyal kronik olarak ait olduğu ulusun kimlik oluşumuna katkıda bulunur (Goldmann 1975: 4). Bu doğrultuda Almanya'daki Türklerin hayatlarını

veya yaşam biçimini anlayabilmek için onların yazınsal üretimine bakmamız gerekmektedir.

Sargut Şölçün, Türk-Alman edebiyatının kuşaklara göre ayrılması gerektiğini vurgulamış ve bütünlük içerisinde değerlendirmenin yanlış olacağını belirtmiştir. Bunun nedeni Almanya'da yaşayan Türklerin yaşam biçimine bağlı eserlerinin içerik ve biçim bakımından zamanla değişmesidir. Başka bir ifadeyle, edebi dönemler sadece edebi eser göz önünde bulundurularak isimlendirilmemiş, aynı zamanda sosyo-politik ve sosyo-kültürel açıdan iki toplumun birbirlerini algılayışları

da etkili olmuştur.

Türk-Alman Edebiyatına Tarihsel Bakış

1960'lı yıllarda büyük umutlarla göç ettikleri Almanya'da Türkler büyük sorunlar yaşadı. Bunun sebepleri arasında ağır çalışma koşullarının yanı sıra farklı iki kültürün bir arada bulunması sonucu Türklere oluşan "kültür şoku" da vardı. Ayrıca Almancayı iyi bilmemeleri, onların büyük oranda kendi kabuklarına çekilip sadece kendi aralarında kalmalarına neden olmuştur.

İsviçreli yazar Max Frisch'in "Biz işçi çağırdık, insanlar geldi" sözü bu durumu tüm gerçekliğiyle özetlemektedir. Gelen insanlar, oraya sadece çalışma amacıyla gitmemişler, aynı zamanda kendi kültürlerini de beraberlerinde getirmişlerdir. Benzer bir biçimde Aras Ören, "Biz bavulumuzda dilimizi getirdik. Küçük hediye olarak kültürümüzü ve sanatımızı da. Bunlarla bu toplumu biraz değiştirmek istiyoruz" derken Max Frisch ile paralel düşündüğünü göstermektedir (Baytekin, 1997, s. 51).

Göç eden bu insanlar, Almanya'da, günlük yaşamda ve işyerinde edindikleri olumsuz tecrübeleri ve buna bağlı olarak oluşan "kültür şokunu" dile getirme ihtiyacı duymuşlar ve Almanya'daki "Misafir İşçi Edebiyatı"nın ilk eserlerini vermişlerdir. Bu dönemde daha çok şiir ve kısa hikâyelerle Almanlara seslerini duyurmaya ve kültürler arası bir iletişim kurmaya çalışan göçmen yazarlar, genelde eserlerinde işyerlerindeki yaşadıkları olumsuzluklar ve memleket özlemlerini dile getirmişlerdir.

Bunların ilk örneklerinden biri Heidelberg'de çalışan Bekir Yıldız'ın İstanbul'da yayımladığı ve Almanya ile ilgili olumsuz izlenimlerini dile getirdiği "Alman Ekmeği" (1975) kitabıdır. Yazar diğer eserlerinde de Almanya'da geçirdiği sürenin zorluğunu gözler önüne sermektedir. Bir diğer isim ise Fetih Savaşçı'dır. Savaşçı, İş Dönüşü (1972), Çöpçü Türküsü (1975), Almanya Gurbeti (1979), İş Arkadaşları (1980), Makineler Çalışırken (1983) adlı eserlerinde Almanya'da yaşadıklarını aktarmaktadır. Fakir Baykurt, Yarım Ekmeğin (1997) eserinde yine Almanya'ya göç edenlerin yaşadıklarını anlatmaktadır.

1969 yılında Almanya'ya göç eden ve Berlin'e yerleşen Aras Ören, burada hem çalışmış hem de

oyunculuk yapmıştır. 1973 yılında yayımlanan "Ni-yazi'nin Nauny Sokağında İş Ne?" veya 1980 yılında çıkardığı "Berlin Üçlemesi" gibi birçok eser yazan Ören, bu dönemin en önemli yazarları arasındadır. Bu dönemin yazarlarının ortak noktası eserlerinin gözleme dayalı otobiyografik özellikler taşımasıdır. Bu dönem göç edenler, belli bir süre Almanya'da bulunacakları düşünüldüğünden Alman mercileri tarafından "Misafir İşçi Edebiyatı" (Alm. "Gastarbeiterliteratur") içerisinde değerlendirilmiştir. Fakat bu tanımlama Yüksel Pazarkaya veya Aras Ören gibi yazarlar tarafından hiçbir zaman kabul görmemiştir (Bosse, 1990, ss. 482-483).

Almanya'da İkinci Nesil Türk Yazarların Ortaya Çıkışı

Bu durum 1973 yılında Almanya'da yabancı işçi alımının durdurulmasıyla birlikte değişmeye başlar. Bu tarihten itibaren işçilerin Türkiye'de bulunan aile üyeleri Almanya'ya gelebiliyordu. Her ne kadar bu yasayla birlikte Alman yetkililer göç sürecini tersine çevirmeyi istese de bu süreç Almanya'daki yabancı işçilerin yerleşme ve kaynaşma dönemini tetiklemiştir (Reiflandt, 2005). Zira onları ülkelerine bağlayan en önemli unsurlardan biri olan ailelerini yanlarına almışlar ve göç ettikleri ülke olan Almanya'da yaşamaya başlamışlardır. Böylece işçilerden ziyade ilk defa yoğun bir şekilde kadın ve çocuklar Almanya'ya göç etmiştir. Almanya'da yetişen bu çocuklar Almanya'daki ikinci kuşak yazarları temsil etmektedir. Bu kuşak, birinci kuşaktan farklı olarak en büyük sorun olan "dil sorununu" çözmüş ve kendisini daha iyi ifade edebilmiştir. Ayrıca yasal olarak sahip oldukları hakları da öğrenmiş, memleket özlemini arka plana atmış, daha çok Almanya'da kendi yaşam biçimini kurmaya yönelmiştir. Bununla birlikte birinci kuşakla Alman kültürü arasında bir "köprü" görevi de üstlenmişlerdir. Her iki kültürün temsilcisi olarak görülen ikinci kuşak genelde düz yazı biçiminde eserler vermişlerdir.

Bu dönem içerisinde Aras Ören, Yüksel Pazarkaya, Kemal Kurt, Fakir Baykurt, Emine Sevgi Özdamar, Şinasi Dikmen gibi birinci kuşak özellikleri taşıyan yazarların yanı sıra Almanya'da yetişmiş Zafer Şenocak, Yade Kara ve Hatice Akyün gibi yazarlar görmekteyiz. Daha çok Alman kültürüyle

Günümüze yaklaştıkça özellikle Almanya'da büyüyüp eğitim gören yazarların Türk kültüründen ve dilinden uzaklaştığı ve Alman diline ve kültürüne yakınlaştığı görülüyor.

Türk kültürünü sentezleyen bu kuşak, eserlerinde yabancı bir yerde bulunmanın beraberinde getirdiği "kültür şoku" konusunu işlememişlerdir. Daha çok her iki kültürün özelliklerini taşıdıklarından dolayı nereye ait olduklarını sorgulamaya başlamışlardır.

Akyün, "Acı Soslu Bir Hans" (2005) veya "Tatlı Olarak Ali" (2008) eserinde Almanların Türklere olumsuz bakışlarını ve bunun karşısında kendisinin nereye ait olduğunu ve kim olduğunu sorgulamaktadır. Bu kuşak yazarlar Almanya'da geçici birer "misafir" olmamakla birlikte çoğunun artık "işçi" sınıfından olmaması nedeniyle "Göçmen Edebiyatı" kavramı altında değerlendirilmeye başlamışlardır.

Almanya'da Kültür-Aşırı Edebiyat

Hayatlarını Almanya'da kurmalarıyla birlikte yerleşik hayata geçen Türkler, Almanya'da evlenip ailelerini orada kurmaya başladılar. Onların çocukları artık göçmen değildi; orda doğmuş, oranın kültürüyle büyüyen bir kuşaktı. Daha çok aile içerisinde Türk kültürünü edinen bu kuşak kendisini "göçmen" olarak değil, "yerli" olarak görmeye başlamıştır. Bu durum günümüzde daha da belirgin bir şekilde görülmektedir.

Bu dönem "Misafir İşçi Edebiyatı" veya "Göçmen Edebiyatı"nın kalıplarının dışına çıkıldığı görülmektedir. Yazarlar kendi kültürüyle Alman kültürünün sentezinden oluşan bir eser yazmak zorunda hissetmemektedirler. Buna örnek olarak Selim Özdoğan verilebilir. Özdoğan, Im Juli (2000), Mehr (2001), Trinkgeld vom Schicksal (2003), Nirgendwo und Hormone (2004), Zwischen zwei Träumen (2009) gibi eserlerinin hepsini Almanca yazmıştır. Türk kültürünün unsurlarından hemen hemen hiç yararlanmamış, Türkçeye bağlı olan dil oyunlarını kullanmamıştır. Genel olarak eserlerinde göçmen konusu yerine kendine özgü bir bakış açısı ile çevresini tasvir etmektedir. Benzer özellikler Feridun Zaimoğlu'nun Hinterland (2009) isimli eserinde de

görülebilir. Masalımsı bir havayla anlatılmış olan eserde, İstanbul ve Ankara şehirleri geçse de bunlar bir seyahat biçiminde verilmiştir. Burada iki kültürün etkisinden ziyade bireyin gözlemleri ön plana çıkmaktadır. Bu dönemin yazarları "göçmen" olmadıklarından dolayı kendilerini de bu sınıflandırmaya içerisinden görmezler. Bu edebiyat türü de Almanlar tarafından "Kültür-aşırı Edebiyat" olarak adlandırılmaktadır.

Türk-Alman edebiyatı tarihsel bir süreç içerisinde değerlendirildiğinde şunlar gözlemlenmektedir: Kuşakların birbirinden ayrılan belirgin özellikleri vardır. Bu durumda onların yazınsal eserlerini bir alana hapsedmek tutarlı bir yaklaşım olmayacaktır. Kuşaklara ayrıştırarak yazarların konu ve biçim bakımından değişimini gözler önüne sermeye çalışırken, yazarların yukarıda geçen adlandırmaları kabul etmediklerini ve her seferinde aşmaya çalıştıklarını da vurgulamak gerekir.

Kaynakça

- Baytekin, B. (1997). Über die Migrantenliteratur. Sakarya Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi Dergisi (Sakarya Üniversitesi Matbaası, Seri: A-B), 1, 46-55.
- Bosse, A. (1990). Aras Ören. In Neues Handbuch der deutschen Gegenwartsliteratur seit 1945, 482-483.
- Çoraklı, Ş. (2007). 1960'lı Yıllardan Sonra Almanya'da Oluşan Türk – Alman Yazını (Araf'taki Yazın). Sosyal Bilimler Dergisi, 7 (38), 45-52.
- Pazarkaya, Y. (2007). Konuk işçiden kült yazarlara: Almanyalı Türklerin edebiyatı. http://tr.qantara.de/webcom/show_article.php/_c-671/_nr-7/_p-1/i.html
- Reißlandt, C. (15 Mart 2005). Von der "Gastarbeiter"-Anwerbung zum Zuwanderungsgesetz, Die Bundeszentrale für politische Bildung. http://www1.bpb.de/themen/6XDUPY2.0.Von_der_GastarbeiterAnwerbung_zum_Zuwanderungsgesetz.html http://www.unijena.de/unijenamedia/Bilder/faculties/phil/germ_lit/Materialien/
- Horn/WS_2008-p-15889/Vorlesung7-p-15899.pdf
- Şölçün, S. (2000). Literatur der türkischen Minderheit. In: Interkulturelle Literatur in Deutschland, Stuttgart: J.B. Metzler, 135-153.
- Zengin, E. (2010). Türk- Alman Edebiyatına Tarihsel Bir Bakış ve Bu Edebiyata İlişkin Kavramlar. Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları. Cilt 12, Sayı 12, 329 – 349

Mülteci Edebiyatı ve Kısa Tarihi: “Evrenin Merkezi Güneş Değil, Pasaporttur”

Mülteci edebiyatı, sığınma taleplerinin meşrulaştırılması için mültecilerin yaşadığı travmatik olayların yansıtılmasından mı ibaret? Mülteci edebiyatının tarihinin kısa bir özeti.

Hadji Bakara*

*Michigan Üniversitesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümünde öğretim görevlisi olan Bakara, edebiyatın küresel, ulusaşın ve postkolonyal açıları hakkında uzmanlaşmıştır.

2016 yılında Chicago Üniversitesi'nde "Mülteci Edebiyatı" dersini vermeye başladığımda, dünyanın dört bir yanındaki insanlardan ders ile ilgili sorular geliyordu. Hem akademisyen meslektaşlarım hem de mülteci kamplarında çalışanlar bu tarz akademik bir dersin açılmasına duydukları heyecanı belirtiyordu. "Mülteci" ve "edebiyat", bu iki kelimenin birleştiği bir dersin Batı'da prestijli bir üniversitede öğretilmesi, böyle bir edebiyatın varlığından haberdar olmayanları epey şaşırtmışa benziyor. Bu kadar şarttıcı olan nedir? Neden bu kadar zengin bir edebiyat geleneği fark edilmemiş ve öğretilmemiştir? Belki de en önemlisi, mülteci edebiyatını bunca yıldır görmezden gelerek biz neleri kaybettik?

"Evrenin Merkezi Güneş Değil Pasaporttur"

Modern mülteci edebiyatı yaklaşık yüz yıllık bir geçmişe sahip. Bu edebiyat, 20. yüzyılın başlarında yeni bir Avrupa ulus devletinin ürünü ve ona tepki olarak ortaya çıktı. Avusturyalı toplum teorisyeni Karl Polanyi bu yeni ulus tipini "sert kabuklu ulus tipi" ve "daha önce bilinen her şeyden daha kıskanç ve mutlak" bir biçim olarak tanımlamıştı. Bu anlayış içerisinde mülteciler, modern ulus anlayışının mümkün kıldığı aidiyet ile değil; aidiyetin yalnızca spesifik yollarıyla varlıklarını sürdürebilirler. Ulusun ve mülteci kavramlarının tarihsel olarak birlikte doğuşu, bize mülteci edebiyatıyla ilgili çok önemli bir şey söyler. Bu edebiyat, dünya siyasetinin değişen koşullarıyla iç içe geçmiş bir edebiyattır. Siyasi rüzgarların ne yöne estiğini bilmek istiyorsanız mültecileri dinleyin.

Örneğin B. Traven'in 1922 tarihli *Ölüm Gemisi*'ni ele alalım. Bu eser, 20. yüzyılda vatansız olma deneyimini ele alan belki de ilk eserdir. Yazar kitapta yasal belgeleri olmayan mültecilerle dolu "yüzen bir tabut" tasavvur eder. Bu ölüm gemisindeki vatansız işçiler ölüdür. "Vatansız. Uyuksuz. İnsan ırkına ait bir anneden doğduklarını kanıtlayan doğum belgeleri olmayan. Dünya vatandaşı olduklarını kanıtlayacak pasaportları olmayan erkeklerdir" bunlar. Nihayetinde romanın kahramanı şunu anlar: "Evrenin merkezi güneş değil, pasaporttur." Kimin öleceğinin, kimin hayatta kalacağına pasaport koşuluna bağlı olduğu bir dünyada mülteciler, göçmenler ve Traven gibi diğer vatansızlar, seslerini duyurmaya kararlı birer vokal uzmanı oldular. Bu da elbette, bizim

şu an içinde yaşadığımız dünyaya tekabül ediyor.

Traven'in *Ölüm Gemisi*'ni yayımlamasından on yıl sonra, başka bir vatansız olan Alman Bertolt Brecht, Nazi Almanyasından kaçmak zorunda kalır. İskandinavya'dan Rusya'ya seyahat ederken tamamıyla yeni imgelerden oluşan evrensel bir metin tasarlar. Bu müsveddeler nihayetinde "İki Mültecinin Konuşmaları" adlı kurgusal diyaloglar hâline gelecektir. Kalle ve Ziffel adlı iki vatansız Alman, pasaportları olmadan haysiyet ve eşitliğe layık insanlar olarak nasıl hayatta kalacaklarının derdindedir. Brecht tasavvurunda Kalle ve Ziffel, sığınma hakkı veren ülkenin dilini öğrenmek yerine, hepten yeni bir dil icat ederler. Bu dil etnik milliyetçilik dayatmalarının olmadığı bir dünyada onlara yeni bir yaşam kurmanın yollarını açacaktır. Brecht'in evrensel dili, geçmişteki ve günümüzdeki pek çok mülteci yazarın sahip olduğu aktif politik vizyon ve otorite duygusuna atıfta bulunur.

Mülteci Edebiyatı Post-Kolonyal Niteliğe Büründü

Geçtiğimiz yüzyılda mülteci edebiyatının coğrafyası değişti. 21. yüzyılın ilk yarılarında, mülteci yazını büyük ölçüde Avrupalı bir olguydu. İkinci Dünya Savaşı sonrası mülteci yazınının varlığı, ulusal egemenliğin genişlemesiyle birlikte azalmaya başladı. Yeni uluslar oluştuğu ve mülteci nüfusu sindirildikçe, mülteciler ve mülteci yazını geçmişte kaldı. Öte yandan Avrupa'nın dışında da yeni bir mülteci edebiyatı gelişmeye başladı. Örneğin Filistin'de Nakba gününden, Güney Asya'da Hindistan ile Pakistan'ın ayrılmasından sonra mülteci edebiyatı giderek daha post-kolonyal bir niteliğe büründü.

Bununla birlikte bu edebiyat siyasi yönünü kısmen kaybetti. Batı'da mülteci edebiyatı savaş sonrasında çoğunlukla siyasi dayanışma yerine insani sempatinin bir yansıması olarak okunuyordu. Bu edebiyatın öykülerinde, örneğin "üçüncü dünyanın" vahşetinden Batı'nın örtük güvenliğine doğru kaçış hikâyeleri vardı. Bu durum mültecilerin yalnızca şefkat arayışında olan edilgen ve masum kurbanlar olarak görülmesine neden oldu. Bu söylem mülteci edebiyatının onlarca yıl boyunca yazılma ve okunma anlayışına da hâkim oldu. Vietnam kökenli Amerikan düşünür Mimi Thi Nguyen'in de iddia ettiği gibi, 1960'lı yıllardan itibaren mülteciler, kendilerine Batı'nın emperyal güçleri tarafından lütfedilen

“özgürlük hediyesi”nin düşkünleri olarak lanse edildi.

Ancak son on yılda daha siyasi ve eleştirel bir mülteci edebiyatı yeniden canlanıyor. Dünya çapında devam eden daimi savaşların, artan eşitsizliklerin ve Avrupa'nın onlarca yıl süren şiddetli “mülteci krizi”nin damga vurduğu günümüz çağında, mülteciler tarafından yazılan ve mültecileri konu edinen yazınlardaki fikirler, hem yabancı düşmanı milliyetçiliğe hem de Neoliberal küreselleşmeye karşı gerek entelektüel gerek estetik bir direnç kaynağı hâline geldi. Mültecilere dair “sessiz elçiler”, “ıstırap çeken masumlar” klişesini yıkan Viet Thanh Nguyen, Roxane Gay, Warsan Shire, Abu Bakr Khal, Ahmad Almalah, Ibtisam Baraket, Jehan Bseiso ve Plaza Kızları

(resmî olarak Atina'da Plaza Otel'de ikamet eden genç mülteci kadınlar grubu), mültecinin siyasi tek meşru temeli olarak ulusalcılığa ve ulusal egemenliğe meydan okuma yetkisini geri kazandı. Artık sığınma taleplerini meşrulaştıran travmatik olayları yansıtmakla sınırlı kalmayan yeni mülteci literatürü, mülteciler ve vatandaşlar için farklı siyasi gelecekle rin oluşturulması için uğraş veriyor. Yogita Goyal'ın yakın zamanda da gözlemlediği gibi, bugün mülteci literatürünü okumak, “mültecinin hem tarihsel hem de mekansal ilişki kurabileceği paradigmaları nasıl talep ettiğini” anlamak demektir. Mülteci edebiyatı, ulus ve ulusalcılık kavramının adaletsizliklerini ortaya koyup bunları dillendirerek, dünyada eşit ve demokratik yaşamının da yeni imkânlarını talep etmektedir.

EN HÜZÜNLÜ GÜNÜNÜZDE YANINIZDAYIZ

IN SCHWEREN STUNDEN SIND WIR BEI IHNEN

HERKES ÖLECEK YAŞTADIR DER TOD KENNT KEIN ALTER

RESMÎ İŞLEMLER
BEHÖRDENGÄNGE

DİNÎ VECİBELER
RELIGIÖSE VORSCHRIFTEN

NAKİL
ÜBERFÜHRUNG

TESLİM
ÜBERGABE

UKBA Cenaze Yardımlaşma Derneği | Cenaze Hizmetleri

UKBA Bestattungshilfeverein e. V. | Bestattungskostenunterstützungsgemeinschaft (BKUG)

Colonia-Allee 3 | D-51067 Köln | T + 49 221 942240-430 | F + 49 221 942240-429 | cenaze@ukba.eu | www.ukba.eu
Amtsgericht Köln VR 17561 | Kreissparkasse Köln | IBAN: DE37 3705 0299 0149 2829 41 | BIC / SWIFT: COKSDE33

UKBA

Hollanda'da Türk Türkiye'den Göç Edebiyatı Mı?

Muzaffer Yanık

Ferda Güneş Aydın

Murat Tuncel

Hollanda'da Türkçe edebiyat ile uğraşan Ferda Güneş Aydın, Murat Tuncel ve Muzaffer Yanık ile ülkedeki Türkçe edebiyatın dünü, bugünü ve yarınını konuştuk.

Meltem Kural*

*Londra Üniversitesi SOAS'ta (School of Oriental and African Studies) yüksek lisans eğitimini tamamlayan Kural Perspektif dergisi yayın kurulunda yer almaktadır.

Türkçe Edebiyat, Göç Edenlerin

Hollanda'da Türkçe edebiyat ile ilgilenen önde gelen isimlerden biri olan Murat Tuncel 1989 yılında Hollanda'ya göç etmiş. Asıl mesleği öğretmenlik olan Tuncel, Hollanda'da Eğitim Bakanlığına bağlı temel eğitim kurumlarında anadil dersleri ve Rotterdam'daki bir yüksekokulda Türk Dili ve Edebiyatı dersleri vermiş. Tuncel'in bugüne kadar yayımlanmış büyükler için on altı, çocuk ve gençler için ise altı tane roman, öykü ve masal kitabı var. Uzun yıllardır Hollanda'da yaşayan Tuncel eserlerini Türkçe kaleme aldığı için kendini "Türk edebiyatçı" olarak tanımlıyor.

Hollanda'da Türkçe edebiyat alanında tanınmış diğer bir isim Ferda Güneş Aydın. Güneş Aydın yazı dili Türkçe olsa da kendisini evrensel düzeyde konumlandığını belirtiyor: "Ben yazarların kimlik kaygısından yoksun, yapıtlarıyla dünyayı kucakladığını varsaydımdan ne kendime ne de diğer yazarlara böyle bir sınırlama yapıyorum." diyor. Göçmen bir ailenin çocuğu olarak 1992'de Hollanda'ya göç eden Güneş Aydın'ın Dokunmak Acıtılmamalı Seni, Alahçın, Beyaz Serçe ve Ermiş adlı üç eseri var.

Ferda Güneş Aydın:
"Göç Yeni Bir Kimliğe Evrilme Serüveni"

Başka bir ülkeye göç etmek insan hayatında derin izler bırakan bir deneyim. Bu deneyim hayatın her alanında etkisini gösterdiği gibi, insanın algılayışında da değişikliklere neden oluyor. Göç

olgusunu salt bir yer değiştirmenin ötesinde, yeni bir coğrafyada öz kimlikle var olurken yeni bir kimliğe evrilme ve uyum serüveni olarak değerlendirilen Güneş Aydın, göçün ulusal edebiyatları ve dünya edebiyatını besleyen kaynaklardan biri olduğunu düşünüyor. Göçün kendisini de etkilediğini vurgulayarak, "Belki bu yapıtlarıma konu olarak yansımamış olabilir, ancak duygu olarak kesinlikle kurduğum her sözcüğün bağrından haykırıyor." diyor.

Öğrencilik yıllarından beri çok küçük yaşlarda tanıştığı "göç" deneyimini kültürel bir zenginlik olarak tanımlayan Murat Tuncel ise, bu deneyimin sadece edebi anlamda değil, hayatının bütününde yer aldığını belirtiyor. Tuncel, "Eğer alabilirseniz göç ettiğiniz her yer size kültürel bir zenginlik katar." diyerek göç deneyimlerinin eserlerindeki konu çeşitliliğinde de etkisi olduğunu aktarıyor.

Murat Tuncel: "Hollanda'daki Türk Yazarlara Yönelik Önyargılarla Mücadele Etmek Durumundasınız"

Edebiyatçılar için Avrupa'da Türkçe edebiyat eserleri üretmek bir takım zorlukları da beraberinde getiriyor. Tuncel Hollanda'da Türkçe kitap yayımlatmanın ve bu kitabı okuyucuya ulaştırmanın zorluklarından bahsediyor. Ülke dilinde kitap yazan Türkiye kökenli yazarların ise Hollanda edebiyat çevrelerinde "Türk yazarlara" yönelik var olan çeşitli ön yargılarla mücadele etmek zorunda kaldığını vurguluyor.

Güneş Aydın, Avrupa'da Türkçe edebiyat üretmenin bir başka zorluğuna işaret ederek dilin dinamik ve değişken bir olgu olduğunu, yurt dışında yaşamanın anadilde de değişimlere neden olduğunu belirtiyor. Bu durumda insanın kimliği gibi dilinin de bir "ara dünyada" kaldığını savunan Güneş Aydın, "Bu bazen yazımda okuyucuyu etkileme, okurun yüreğine dokunabilme anlamında tıkanıklığa neden olabiliyor." diyor.

Avrupa'da Türkiye kökenlilerin yaptığı edebiyat için çoğu zaman misafir işçi edebiyatı, yabancı edebiyatı, göç edebiyatı, kültürlerarası edebiyat gibi pek çok farklı tanımlama kullanılıyor. Güneş Aydın bu tanımlamalara katılmadığını belirterek, "Kendimi göçmen edebiyatı gibi kavramlarla sınırlamıyorum." diyor. Güneş Aydın'a göre edebiyat dünya edebiyatı ve ulusların edebiyatı olarak iki ana başlık altında toplanıyor.

Tuncel de "göç edebiyatı" gibi tanımlamaları doğru bulmuyor. Kendi yaptığı edebiyatı bu tanımlamaların hiçbirinde konumlandırmadığını ifade eden Tuncel şöyle diyor: "Bana göre edebiyatın göçeri, göçmezi diye bir ayrım olamaz. Siz hangi dilde edebiyat yapıyorsanız ve kendinizi hangi dilde daha çok kanıtlamışsanız o dilin yazarı ve edebiyatçısı olursunuz."

Göç Kökenli Edebiyatçılar Kime Hitap Ediyor?

Avrupa'da Türkçe yazan yazarlar yaşadıkları ülkelerde kendileri gibi göç kökenlilere hitap etmek gibi bir kaygı taşıyor mu? Geniş bir konu yelpazesinde eserler veren Tuncel bu soruya, yazarken tek kaygısının kalıcı ve her kesimden okuyucuyu cezbedecek içerikler ortaya çıkarmak olduğu cevabını veriyor. Eserlerinin birçok dile çevrilmiş olmasını da buna bağlayan Tuncel, "Sadece bulunduğumuz ulusal sınırlar içinde yaşamak ya da sadece Avrupa'daki Türkçe okur için yazmak bence yazarın kendini sınırlaması demek." diyor.

Güneş Aydın da "Türkçe konuşan, Türkçe düşünen, Türkçe duyumsayan her birey benim hedef kitlemdir." diyerek okuyucu kitlesini sınırlandırmayı doğru bulmadığını aktarıyor.

Muzaffer Yanık: "Edebi Bir Otorite Yok"

Avrupa'da Türkçe edebiyat yapan edebiyatçılar için bir başka mesele de yaşadıkları ülkelerde

eserlerini bastırabilecek yayınevlerinin olmaması. 1981 yılında aile birleşimiyle Hollanda'ya göç eden Muzaffer Yanık, Hollanda'daki Türkçe edebiyat çevrelerini yakından tanıyan ve pek çok edebiyat oluşumunun merkezinde yer alan bir isim. Yanık Hollanda'da Türkçe edebiyat eserlerini, içeriği kriter olarak basabilecek herhangi bir yayınevinin olmadığını, dahası edebiyat konusunda yazılanları inceleyip eleyebilecek edebi bir otoritenin bulunmadığını belirtiyor.

Hâl böyle olunca Avrupa'da Türkçe eser üreten yazarlar Türkiye'deki yayınevlerine yöneliyor. Tuncel, piyasa kaygısından çok asıl sorunun eser nereden yayımlandığı değil, enternasyonal edebiyat eseri üretebilmek olduğunu savunuyor. Bir yazarın işleyeceği her konunun sınırları aşabilme potansiyeline sahip olduğunu vurgulayan Tuncel, önemli olanın ele alınan konunun uluslararası niteliklerinin de göz önünde bulundurulması olduğunu düşünüyor.

Güneş Aydın bu konuda farklı bir noktaya işaret ederek Avrupa'da yaşayan yazarların Türkiye'de haksız bir rekabetle karşı karşıya geldiklerini belirtiyor. Türkiye'deki güncel yaşam ve gelişmelerden uzak olan yazarların toplumun nabzını yakalama konusunda zorluk yaşadığını savunarak, "Bu konu seçiminde sizi kitlelere ulaştıracak doğru içeriği yakalama bağlamında bir engel teşkil ediyor." diyor.

Bu hususta Tuncel de, Türkiye'de Türkçe edebiyat yapanların konularındaki çeşitlilik artışına karşın, Avrupa'da Türkçe edebiyat yapanların ele aldıkları konuların göç tecrübeleriyle sınırlı kaldığına işaret ediyor. Tuncel ayrıca dilin kullanımında Avrupa'daki Türk edebiyatçıların dildeki son gelişmeleri takip edemedikleri için Türkiye'de edebiyat yapanlardan daha geride kaldıklarını belirtiyor.

Avrupa'daki Türkçe Edebiyat ve Genç Nesil

Avrupa'daki Türkçe edebiyatın sadece Türkiye'den çeşitli nedenlerle göç eden kişiler tarafından yapıldığı görülüyor. Bu durum akıllara "Dördüncü nesil gelecekte Türkçe edebiyata ilgi duyacak mı?" sorusunu getiriyor. Tuncel, Avrupa'da yapılan Türkçe edebiyatın genellikle Türkiye'den gelen orta yaş üzeri aydın kesimin meşgul olduğu bir alan olduğunu doğruluyor. Aynı zamanda sayıları şimdilik az da olsa Türkçe edebiyata ilgi

duyan yeni genç yazar ve şairlerin var olduğunu ve gelecekte bu alanın onların çabaları ve özverileriyle güçleneceğini söylüyor.

“İkinci ve üçüncü nesil yaşadığı ülkenin diliyle düşünüp bu dille duyumsuyor.” diyen Güneş Aydın, yeni nesillerin Türk edebiyatından ziyade içine doğdukları dilin edebiyatıyla ilgili olduğunu ifade ediyor. Ancak bunun ileriki yıllarda olumlu yönde değişeceğini umduğunu belirtiyor.

Gelecekte gençlerin Avrupa’da Türkçe edebiyatın geliştirilmesinde oynayacağı rol konusunda daha karamsar bir tablo çizen Yanık ise, Hollanda’da doğup büyüyen gençler arasında böyle bir çaba olmadığını aktarıyor. Bu konudaki en büyük sorunun dilin, dolayısıyla edebiyatın diğer yaşam alanlarına entegre edilememiş olması olduğunu savunan Yanık, “Bizde edebiyatın yeri belli, türkü söyleriz, şiir okuruz. Ama edebiyatı diğer yaşam alanlarına aktarabilmiş değiliz. Ne şiir ne de müzik burada bu gençler arasında bir yaşam alanına sahip değil.” diyor. Hollanda’da Avans Üniversitesi, Yüksek Mesleki Eğitim bölümünde öğretim görevlisi olarak çalışan Yanık, “Bir pedagog olarak baktığımda bunun kaçırılmış bir fırsat olduğunu görüyorum.” diyor.

Hollanda’daki Türkler Ne Okuyor?

Peki Hollanda’da yaşayan Türkiye kökenliler neler okuyor? Tuncel’e göre Hollanda’daki Türkiye kökenlilerin ne okuyup ne okumadığını en iyi kütüphanelerde Türkçe kitaplara ayrılan raflar yansıtıyor. 90’lı yıllarda Hollanda kütüphanelerinde (merkez ve semt) en az dört beş rafın Türkçe kitaplara ayrıldığını, şimdilerde ise sadece merkezi kütüphanelerde birer raf kaldığını belirterek, insanların edebiyattan çok Türkiye siyasetiyle ilgilendiklerini belirtiyor.

Türkiye siyasetine ilgiyi siyasetin günlük hayata bir yansıması olarak belirten Yanık, Hollanda’daki Türk toplumunun ideolojik anlamda parçalanmışlığına işaret ediyor. Bunun Türkçe edebiyat oluşumlarına da yansıtıldığına dikkat çekerek, “Hollanda Türk toplumu ideolojik ve dinî gruplara bölünmüş olduğundan Hollanda’da oluşan edebiyat çevreleri, toplumun geneline hitap eden bir oluşum hâline gelemediler.” diyor. Edebiyat oluşumlarını herkesin kendi ideolojisi için bir tanıtım platformu olarak

görmeye başladığını belirten Yanık, bunun bir sonucu olarak yalnızca belli bir gruba hitap eden oluşumların varlığından söz ediyor.

Yazarların Avrupa’da Türkçe edebiyata katkı sağlamak isteyen burada doğup büyümüş göçmen kökenli gençlere de tavsiyeleri var. Tuncel gençlere her iki dilin edebi dilini de çok iyi öğrenmeleri ve her iki dilde de aynı edebi yetkinlikte yazmaya çaba göstermelerini öneriyor. Her şeyden önce çok iyi bir okuyucu olmanın önemine değinen Tuncel, dünya ve Türk edebiyatından edebi değeri olan iyi örnekler kadar kıyaslama yapabilmek için arada kötü örneklerin de okunması gerektiği görüşünde. Hollanda’daki Türkiyeli toplumun çok az bir bölümünün okuma alışkanlığı olduğunu da belirten Tuncel, “Kitap okutabilirsek, dergileri de okurlar sanırım.” diyor.

Güneş Aydın da anadil öğreniminin önemine dikkat çekerek çocuklara öncelikle “ana dilin yapısal ve anlamsal kurallarını öğretmek zorundayız.” diyor. Anadiline hâkim olmayan bireylerin başka bir dili de kusurlu konuşup yazacağını belirten Güneş Aydın, ayrıca gençlere hayal güçlerini geliştirmek için çaba sarf etmelerini ve düzenli olarak farklı bakış açısı içeren kitaplar okumalarını tavsiye ediyor.

Hollanda’da Edebiyat Dergileri

Hollanda’da Türkçe yazın faaliyetleri bugün dijital dergi yayıncılığı ile devam ediyor. Türkçe şiir ve edebiyat konusunda ilk ciddi dergi, 10 yıl önce Halit Umar, Murat Tuncel ve Muzaffer Yanık’ın birlikte çıkardığı Anafilya dergisi. Kısa sürede büyük başarı yakalayan dergi 7 yıl yayın yaptıktan sonra derginin ana sorumlusu Halit Umar’ın yaşlılık nedeniyle ayrılmasının ardından yayın hayatına son vermiş.

Hollanda’da şu anda 3 yıldan beri Şair Ali Şerik’in çıkardığı ve Türkiye’den edebiyatçıların da destek verdiği Kara Zambak isimli dijital bir edebiyat dergisi var. Tuncel Hollanda’daki Türkçe edebiyat faaliyetleri ile ilgili olarak kendisinin 80’li yılların sonunda Hollanda’ya geldiğini, bu alandaki çalışmaların kendisinden çok daha önce ülkeye göç eden edebiyatçılarla başladığını aktarıyor. Bu bağlamda Murtaza Vural’ın “Terim ile Suladım Hollanda Lalelerini” adlı şiir kitabının Hollanda’ya göçü anlatan ilk kitap olduğunu belirtiyor.

Bir Hayaletin İzinde: Avusturya'da Türkçe Edebiyat

la biyat

Avusturya'da bir Türkçe edebiyattan bahsedilebilir mi? Ülkedeki Türkçe edebiyatın mazisi nasıl? Bu soruların cevaplarını Ercüment Aytaç, Ali Işık ve Melek Paşalı ile konuştuk.

Elif Zehra Kandemir

Avusturya'da 117.000 Türk vatandaşı yaşıyor. Avusturya vatandaşlığına geçen Türkler de hesaba katıldığında, ülkede en az 200.000 kişinin Türkçe ile o ya da bu şekilde iletişim içerisinde olduğu tahmin ediliyor. Türkçe konuşanların sayısı yüzbinleri bulsa da, Türkçe edebiyatla ilgili zemin o kadar da verimli değil. Avusturya'da edebiyat yapmış üç kişiden bu zeminle ilgili görüşlerini aldık.

**Ercüment Aytaç
"Tiplerim Almanca
Konuşuyordu, Onlara
Kulak Verdim"**

Ercüment Aytaç Avusturya'da Türkçe edebiyat denilince akla gelen ilk isim. Aytaç'ın 1994'te yayınladığı "Ve: Blues" isimli Türkçe bir romanı, "Sahtekar Şırlı" isimli bir öykü kitabı, 2016'da ise Almanca yayınladığı "Dunya brennt" (Dünya yanıyor) isimli ikinci romanı var. Kendisini "Türk kökenli Avusturyalı bir yazar" ya da "Avusturya'da yaşayan bir Türk yazar" olarak tanımlayan Aytaç'a göre bu tanımların hepsi birer zenginlik. Kimlik dayatmalarına karşı çıkan Aytaç, edebiyatın belli kategorilere bölünmesine de itiraz ediyor: "Göç kökenliysen, sadece Göç Edebiyatı yapabilirsin' gibi bir beklenti var. Ben de bu beklentiye uyan eserler verdim. Ama kendimi bu kategorilerin dışında hissediyorum. Edebiyatçı dünyayı bir bütün olarak gözlemlemek durumunda. Göçmen kökenli insanları kurgularıma taşıyabiliyim. Ama bu, yaptığım edebiyatı özel bir kategoriye sokmaz."

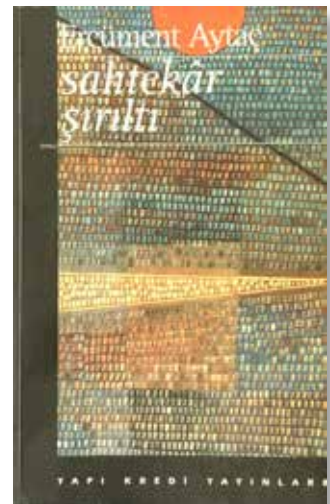
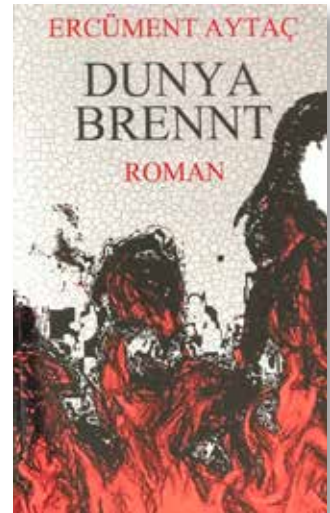
Eserleri Almanya'da radyo tiyatrolarında seslendirilen ve heyecan verici bir edebi üsluba sahip olan Aytaç, yazma serüveninde Türkçeden Almancaya geçişini şöyle anlatıyor: "İçinde bulunduğum çevre veya tiplerim Almanca konuşuyordu. Ben de o tiplere kulak verdim." Aytaç, bilinç akışı tekniği uyguladığı romanlarında karakterlerinin iç dünyasını anlatırken, onların anadilinde yazmayı tercih etmiş.

Avusturya'da aldığı ödüller, katıldığı öykü yarışmaları ve okumalarıyla Aytaç'ın çok aktif bir edebi yaşamı olduğu söylenebilir. Fakat bir noktada tüm bunları arkasında bırakıp 20 sene boyunca kabuğuna çekilmiş. Nedenini sorduğumuzda şöyle diyor: "Edebiyatla hayatımı idame ettiremeyeceğim gerçeğiyle karşılaştım. Ne kadar ödül alırsanız alın, ne kadar okumalara giderseniz gidin, bir noktadan sonra aileniz ve maddi sorumluluklarınız büyüyorsa başka şeyler yapmak zorundasınız. Çok büyük bir yazar olma şansınız yoksa başka bir mesleğinizin olması şart."

Aytaç bu düşünceyle 1990 yılında bütün dosyalarını kapatmış ve eğitimciliğe yönelmiş. Ta ki on yıllar sonra bir okuma programından davet alıp, "Dunya brennt" isimli romanı üzerinde çalışmaya başlayınca kadar.

**"Edebiyatın Bir Dil Problemi
Yok, Bir Form Problemi Var"**

Aytaç Avusturya'da konulanmış bir Türkçe edebiyat olup olmadığı konusunda kararsız ve kısmen umutsuz: "Avrupa'da Türkçe edebiyatın geniş bir

Ruhun sanata ihtiyacı var. Bu motivasyonla edebiyata başlayacak, o zaman o edebiyatın yolculuğuna, o dilin ilkelerine sadık kalmamız ve o sadeliğe dönmemiz gerek.

kitlesi yok, geleceği de yok. Yani Türkçe yazıyorum, Türkiye'deki okurları hedef kitle olarak göz önünde bulundurmam gerek." Bu düşünceden hareketle de Avusturya'da Türkçe edebiyatın, Türkiye'den gelen kişilerin omuzlarında yükseleceğini düşünüyor. Ona göre bu çok olumsuz bir şey de değil: "Almanca konuşulan bir ülkede Türkçe edebiyat, ancak Türkiye'den gelenler tarafından yapılır. Bu hayatına Almanca başlamış çocukların yapabileceği bir şey değil. Buralarda yetişen çocuklar kurgularını buradan alacaklar, oradan beslenecekler. Kendi çevrelerindeki insanlar hangi dili konuşuyorsa o dilde yazacaklar."

Edebiyata ilginin dışardan teşvikle geliştirilemeyeceğini düşünen Aytaç, bu çabaları suni bulduğunu ifade ediyor: "Gençlere 'Alın bu sizin atalarımızın dili, bu dilde roman okuyup yazın' dersiniz karşılık bulamazsınız. Gençler kültürel ve mesleki olarak nerden besleniyorsa o dili konuşacaklar."

Aytaç'a göre edebiyatın içinde bulunduğu kriz "Türkçe-Almanca" ikileminden çok daha büyük. Hız çağında yaşadığımızı söyleyen Aytaç, bir dil değil, form probleminden bahsediyor: "30 sene önce televizyonda müzik kliplerini seyredirken anne ve babam o kliplerdeki hız nedeniyle yoruluyorlardı. Ama o hız bugün için az bile. Bugün eserlerin piyasaya girme ve piyasadan çekilme hızları da böyle. Bu hıza uygun kalıpları bulmamız gerekiyor. Bu durum dilin çok üstünde bir olay."

Aytaç şu sıralarda Almanca romanını Türkçeye uyarlamakla meşgul. Bu sürecin yeni fırsatlara da kapı araladığı görüşünde: "Dunya brennt' kitabında Türkler de var, Suriyeliler de. Bunları Türkçe yazdığım zaman, onlara daha iyi yaklaşıyor, düşünce akışlarına daha kolay girebiliyorum. Türkçe yazarken karakter daha da renkleniyor."

Aynı zamanda edebiyatın bütün alanları

kaplaması gerektiğini de ekliyor: "Biz burada eziliyoruz, bu ezikliği şiir yazarak ifade edelim' motivasyonundan güzel bir şey çıkmaz. Ailesiyle kahvaltıda sofrasında hiç şiir, edebiyat konuşmamış bir insanın bir gereklilik nedeniyle edebiyata yönelmesini de bekleyemeyiz."

Ali Işık: "Edebiyatın Ulusüstü Bir Zihne İhtiyacı Var"

Magrib Dergisi, Türkiye'den Viyana'ya eğitim için gelen üniversite öğrencilerinin çıkarttığı bir edebiyat dergisi. İlk sayısını bundan 15 sene önce çıkartan dergi, 10 sayı devam etti. Kısa ömürlü olsa da Magrib, Avusturya'da Türkçe edebiyata dair kurulan ilk dergi olarak biliniyor.

"Bekleme Salonu", "Beni Hikayeden Çıkart" ve "Uzaklık Yaralar" isimli üç öykü kitabı olan Ali Işık, üç arkadaşıyla Magrib'i çıkarttığı yılları şöyle anlatıyor: "Avusturya'ya üniversite için gittiğimizde zihnimiz Türkiye'deydi. Magrib'te yaptığımız edebiyat da, Türkiye'de yapmak istediğimiz şeyin bir devamıydı. Hikayelerimiz hep Türkiye'de geçiyordu."

Avrupa'daki Türkiye kökenli gençlerin Türkçe örgün eğitimden geçmedikleri için Türkçe problemleri olduğunu söyleyen Işık, Ercüment Aytaç'tan daha farklı düşünüyor. Işık üçüncü ve dördüncü nesil Türk gençlerinin okuma grupları ya da düzenli eğitimlerle Türkçe edebiyat konusunda bir ilerleme kaydedebileceği görüşünde: "Bugün Avrupa'daki gençlere bir anda 'hadi edebiyat yapın' denilemez. Destek gerekiyor. Gençlerin düzenli yazabileceği dergiler, düzenli yazma imkânları gerekiyor. Edebiyata ilgili olan gençleri teşvik etmek, oradaki motivasyonu canlandırmak lazım."

Tam da bu noktada, Yurtdışı Türkler ve Ak-raba Topluluklar Başkanlığının (YTB) düzenlediği Türkçe Ödülleri ve sonrasındaki Yazarlık

Melek Paşalı

Akademileri devreye giriyor. Bu akademilerde eğitim veren Ali Işık, aynı zamanda YTB'de uzman olarak çalışıyor. Işık'ın hem sahadan, hem de edebiyat tecrübesinden hareketle gençlere tavsiyeleri de var: "Ben yurt dışında olup edebiyatla ilgilenen gençlere, eğer öykü yazıyorlarsa karakterlerini ve mekanlarını Türkiye'den seçmemelerini tavsiye ediyorum. Köyünüzdeki çeşmeyi, Türkiye'deki bir insan tiplemesini her zaman yazarsınız. Şu an inşa edeceğimiz edebiyat, yaşadığımız topraklarda deneyimlediğiniz acı, dert, sevinç, mutluluk üzerine kurulmalı. Mesele Türkçe yazmak değil, Türkçe düşünmek. Edebiyatı 'Köyümüze dönelim, İstanbul'u özledim' yüzeyselliğinden kurtarıp kişi Türkçe düşünmeye başlarsa, insan zaten istediği dilde yazar."

Avrupa'da yaşayıp edebiyatla ilgilenenlerin mutlaka bulunduğu ülkenin dilinde eserler okuması gerektiğini söyleyen Işık, çift dilli bir zihnin beslenmesi gerektiği görüşünde: "Özellikle bu

dönemde edebiyatın ulusötesi, hatta ulusüstü bir zihne ihtiyacı var."

Bu tavsiyeyi yaparken, edebiyat konusunda Avusturya'daki imkânların da farkında Ali Işık: "Avrupa'da Türk edebiyatıyla ilgili kaynak çok kısıtlı, bir edebiyat çevresi yok. Orası, oradaki eserleri basan yayınevleri yok denecek kadar az. Bütün bunlar yeni yeni emeklemeye başlıyor." Bununla birlikte Işık, Aytaç'a "hedef kitle" konusunda katılıyor: "Avrupa'da Türkçe edebiyat üreten herkesin muhatabı Türkiye'deki okur kitlesidir. Bu aslında bir şans. Çünkü oradaki insanların iki ayrı ülkeye eserleriyle hitap etme potansiyeli var."

Melek Paşalı: "Edebiyat Önce Kabiliyet, Sonra Uygun Zemin İster"

Melek Paşalı, edebiyatla akademik düzeyde ilgilenen, yaptığı okumalarla gençlere Türk edebiyatının klasik ve modern eserlerini sevdiren bir edebiyatçı. 2001-2008 yıllarında Viyana'da

Köyünüzdeki çeşmeyi, Türkiye'deki bir insan tiplemesini her zaman yazarsınız. Şu an inşa edeceğiniz edebiyat, yaşadığınız topraklarda deneyimlediğiniz acı, dert, sevinç, mutluluk üzerine kurulmalı.

yaşayan Paşalı'nın Avusturya'daki edebiyat çevresiyle ilk temasıERCÜMENT AYTAÇ'ın Podium dergisine bir dosya hazırlığı sayesinde olmuş.

Avusturya'daki Türkçe edebiyatla ilgili hareketliliğin, Avusturya'ya gelen Türk öğrencilerle oluştuğunu söyleyen Paşalı, uzun süre gençlerle klasik edebiyat, tasavvuf edebiyatı ve modern edebiyat okumaları yapmış. Bu okumalara Avusturya'da doğup büyüyen Türk gençlerinin de katıldığını söyleyen Paşalı, bu gençlerin edebiyat için emek vermesi gerektiğini söylüyor. Paşalı, Avrupa'daki Türkçe öncü dergilerden Sabah Ülkesinin de ilk Viyana'da çıktığını, bu dergi etrafında canlı bir edebiyat çevresi oluştuğunu belirtiyor: "Edebiyat önce kabiliyet, sonra uygun zemin ister. Kabiliyetin işlenmesi, geliştirilmesi gerek. Bunun için de kişinin edebiyatı yapacağı dilin kültürel ortamıyla temas içinde olması gerekiyor. Avusturya ya da diğer ülkelerde Türkçe var, ama Türk kültürü denilen şeyin canlı örneği yok. Doğal olarak da bu kabiliyetleri besleyecek mecralar yok."

Paşalı tam da burada dergilere dikkat çekiyor. Türk edebiyatının ekolleri ve dergileri olduğunu, bu mecralar etrafında toplanan insanların birbirini beslediğini söyleyen Paşalı, "Edebiyat tek başına bir çaba değil." diyor. Tüm bunlara rağmen Paşalı Avusturya'da Türkçe edebiyatı çok da idealize etmemek gerektiği görüşünde: "Sonuçta Avusturya, edebiyat dilinin Almanca olduğu bir ülke. Orada Türkçe yapılan bir edebiyat çalışması, azınlık statüsünde kalmak ve çok küçük lokasyonlarda gerçekleşmek zorunda."

"Bütün Esaslı İşler Klasikle Karşılaşmayla Başlar"

YTB'nin yurt dışındaki gençlere yönelik düzenlediği eğitimlerde ders veren Paşalı, çok yetenekli

gençler olduğunu vurguluyor. Ama yine de temel bir eksiklik söz konusu: "Avrupa'da doğup büyüyen gençlerin klasik edebiyatla hiç karşılaşmadığını görüyorum. Bütün esaslı işler klasikle karşılaşmayla başlar. İster sanat, ister bilim, o şeyin geçmişinde üretilmiş temel metinlerle karşılaşmamışsak, bugünüyle de temas kuramayız."

Modern çağda edebiyatın değerinin düştüğünü söyleyen Paşalı'nın güncel bir eleştirisi var: "İnsanlar blog açıp yazar olduklarını düşünüyorlar. Modern dünyada edebiyatın en büyük handikaplarından biri, bir otoritesinin olmaması. Kişi yazdığını yayınladığı anda onu okuyup beğenecek binlerce insana ulaşabiliyor. O beğeni aldığında da 'tamam oldum' diyor. Edebiyat genç nesillerde bu anlamda bir iletişim aracına dönüştü."

Paşalı, Aytaç'ın edebiyatın modern dünyanın hızına ayak uydurması gerektiği görüşüne ise katılmıyor: "Modern dünya, şu an mevcut çağın hızına ayak uydurarak edebiyat yapıyor ve tam da bu yüzden yok oluyor. Edebiyat o hıza yetişemez. Bana göre edebiyatın varoluş sebebi sanatsal bir ihtiyaçtır. Ruhun sanata ihtiyacı var. Bu motivasyonla edebiyata başlayacak olsak, o zaman o edebiyatın yolculuğuna, o dilin ilkelerine sadık kalmamız ve o sadeliğe dönmemiz gerek."

Camtutan ve Hayal Günlüğü isimli iki hikaye kitabı olan Paşalı'ya göre edebiyatın temel malzemesi insan. Bu gerçek Avusturya'daki Türkçe edebiyat için de geçerli: "İster Avusturya'dan üretin, ister Türkiye'den üretin, fark etmez. Eğer sahil bir bakışla merkeze insanı alıyorsanız, o herkese hitap eder. Fransa'da yazılan klasik bir roman niçin Türk okurun ilgisini çekiyor? İnsanla ilgili olduğu için. Edebiyatın tek bir konusu var, o da insan. Dini, dili, nerede yaşadığı önemli değil."

Avrupa'da Genç Edebiyata İlgisi

Avrupa'da Türkçe edebiyat her ne kadar ilk ve ikinci neslin edebiyatı olarak tasavvur edilse de bugün üçüncü nesil Türkiye kökenli gençler de Türkçe şiir, öykü ve roman yazıyor. Ömer Faruk Bağ, Ecem Tuba Hızarcı ve Mehmet Bolat ile Avrupa'da Türkçe edebi eser üretimi hakkında konuştuk.

Feyza Akdemir*

Avusturya'nın Viyana şehrinde doğup büyüyen ve Viyana Üniversitesi'nde matematik dalında doktora yapan Ömer Faruk Bağ, 18 yaşından beri şiir yazıyor ve şiir çevirileri yapıyor. Fransa'nın Mont-Saint-Martin şehrinde doğan ve Belçika'da Namur Üniversitesi'nde eczacılık eğitimi gören Ecem Tuba Hızarcı ise 2018'den beri Wattpad elçisi olarak görev yapıyor. Kendisi Fransızca ve Türkçe dillerinde fantastik ve mitoloji türlerinde öykü ve roman yazıyor. Almanya'nın Krefeld şehrinde doğup büyüyen, İngilizce ve Fransızca öğretmenliği alanında lisans ve yüksek lisans eğitimini tamamlayan Mehmet Bolat ise öykü türünde eserler veriyor. Kendisi aynı zamanda 2019 yılında YTB Türkçe Ödülleri yarışmasında öykü dalında üçüncülük elde etmiş. Üç ismin de ortak noktası: Türkiye dışında Türkçe edebiyat yapmaları.

Edebiyat ile Kurulan İlk Bağ ve İlk Eserler

Üç genç yazarın edebiyatla tanışması birbirinden çok farklı şekillerde olmuş. Bağ, çok saygı duyduğu bir edebiyat hocasının iğneleyici konuşmasının ardından divan edebiyatı ile tanıştığundan ve çok geçmeden ilk şiir denemelerini yazmaya başladığından bahsediyor.

Hızarcı ise, hayatındaki birçok farklı faktörün edebiyat ile ilişkisine katkısı olduğunu söylüyor. Annesinin kendisine sürekli kitap okuması

*Münster Üniversitesinde Psikoloji eğitimi gören Akdemir, Perspektif yayın kurulu üyesidir.

Yazmcıların Türkçe Yazma Süreci Nasıl? “Yazmak Alternatif Bir Gündem Oluşturmaktır”

ile başlayan bu süreç, ailece yaptıkları seyahatlerin dünya edebiyatına olan ilgisini arttırması ile devam etmiş. Yazmak ve okumak hususunda Fransızca öğretmenlerinin de desteğini alan Hızarcı, küçük yaşlardan itibaren kendisini büyüleyen fantastik ve mitolojik öyküler yazmaya başlamış.

Bolat'ın edebiyat serüveni ise üniversite yıllarında, bir arkadaşı vesilesiyle okumaya başladığı Paulo Coelho'nun Simyacı kitabıyla başlamış. İlk öyküsünü 2019 yılında yazan Bolat, öykülerini daha çok güncel hayattan ve tecrübelerinden yola çıkarak yazıyor. Öykülerindeki arada kalmışlık metaforu kendisini şiddetli bir biçimde hissettiren, diasporanın temel meseleleri de bu öykülerde ağırlıklı olarak kendisine yer buluyor.

Avrupa'da Edebi Eser Üretimi: Ama Hangi Dilde?

Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde yetişen gençler, bir edebi eser kaleme alacakları zaman hangi dili önceler? Köken dillerini mi yerel dillerini mi? Yahut herhangi birini incelemek zorundalar mı?

Hızarcı iki dilde de aynı sıklıkta yazdığını ifade ediyor. Yine de yazmaya başladığı ilk dönemlerde Fransızcasına daha çok güvendiği için, Fransızca yazdığını ekliyor. Her iki dilde kendisini geliştirmek için özel bir çaba sarf ettiğinden bahseden Hızarcı, bilhassa Türkçe kelime hazinesini geliştirmeye özen göstermiş: "İkidilli olmak ve iki dilde yazmak benim için büyük şans ve zenginlik. Bu durum yazı tarzıma pozitif bir etki katıyor. Küçük-lüğümünden beri iki kültürü aynı anda yaşadım ve bunun hayal gücüm üzerine pozitif bir etkisi olduğuna inanıyorum. Öte yandan bazı dezavantajları da olabiliyor, mesela bazen Fransızca düşündüğüm bir cümleyi fark etmeden Türkçe diline döküyorum. Bazen tam tersi de olabiliyor."

Bolat ise ağırlıklı olarak Türkçe yazdığından bahsediyor: "Her dilin benim için ayrı bir fonksiyonu, zihnimde ve kalbimde ayrı bir yeri var. Duygularımı ifade etmek istersem, bunu en rahat bir biçimde Türkçe yapıyorum. Hissettiğim, sevdiğim, etkilendiğim dil Türkçe. Almanca yazdıklarım daha bilimsel ve bilgi ağırlıklı yazılarken, Türkçe yazdıklarımı daha çok duygu ağırlıklı yazılar oluşturuyor. Ayrıca Türkçe yazdığım bazı öyküleri

Almancaya çevirmeyi de düşünüyorum. Bu kadar çeşitli grubun yaşadığı bir ülkede, yazdıklarımın daha çok kişiye seslenmek istiyorum."

Bağ ise eserlerinde hangi dili kullanacağına, yazdığı eserle ulaşmak istediği kitleye göre ve o dildeki boşluğa ve ihtiyaca göre karar verdiğini ifade ediyor. "Almanca ve Türkçe dilinin kullanımı hususunda, birinin diğerine nazaran aşlamayacak zorluklar arz ettiğini düşünmüyorum. Fakat Türkçe yazılanı, muhatabına ulaştıracak vasıtaların daha çok olduğunu düşünüyorum." diyen Bağ, eserlerini yazarken ikidilliliğin üsluba ve dili kullanış biçimine nasıl yansıdığı sorusuna ise şöyle cevap veriyor: "Herkes içinde bulunduğu şartlardan etkilenir. Fakat üzerindeki etkiyi, kişinin kendisinden ziyade başkaları daha iyi takdir edebilir. Ben mümkün olduğunca bir dilden diğerine kelime katmamaya çalışıyorum. Bir dilde o kelimenin karşılığı varsa onu kullanmayı tercih ediyorum."

Genç Yazarları Ne Motive Ediyor?

Bolat, yazmanın alternatif bir gündem oluşturduğu ve edebiyatın yaşanılanlarla başa çıkmanın bir yolu olduğu kanaatinde: "Etkilendiğim olayları dile getirmenin tesirli bir yöntem olduğunu düşünüyorum, fakat yazmak çok daha etkili. Çünkü yazdığımızda bir düşünceyi yahut bir duyguyu nasıl ifade etmek istediğimizi düşünüyor ve böylelikle yaşadıklarımızı içimizde öğütme fırsatı buluyoruz. Böylece kendi içimizde tekrardan gözden geçirme şansına sahip oluyoruz."

Erken yaşta doğaüstü olaylar barındıran kısa hikâyeler yazan Hızarcı, yazma motivasyonunu şöyle açıklıyor: "Kafamda belirlenen bazı hikâyeleri kaleme döküp o şekilde canlandırmak istiyordum, beni yazmaya iten ilk sebep buydu. Bu hâlâ motivasyonlarımdan biri olmakla birlikte, üzerine farklı motivasyonlar da eklenmiş durumda. Bunlar kendimle yüzleşmek yahut karşılaştığımda beni etkileyen olayları farklı bir şekilde tekrardan yaşamak gibi şeyler. Uzun zamandır gördüğüm rüyaları devam ettirmeye çalışıyorum. Bu da kendimce bir motivasyon ve büyük bir ilham kaynağı."

Avrupa'daki Türkiye Kökenli Gençlerin Edebiyata İlgisi Ne Durumda?

Ülkelerinde bulunan Türkiye kökenli gençlerin

Her dilin benim için ayrı bir fonksiyonu, zihnimde ve kalbimde ayrı bir yeri var. Duygularımı ifade etmek istersem, bunu en rahat Türkçe dilinde yapıyorum. Almanca dilinde ise daha çok bilimsel yazılar yazıyorum.

edebiyata ilgisi hususunda üç genç yazar da aynı fikirde: Edebiyatla ilgilenen gençlerin sayısı çok az. Yine de Hızarcı Fransa'da git gide daha çok Türk edebiyatıyla ilgilenen genç gördüğünü ve gelecekte daha büyük bir kesimin edebiyata ilgi göstereceğini umuyor. Güncel durumun muhtemel sebeplerine dair eklemeye bulunuyor: "Az ilginin sebebi ailelerin yeteri kadar çocuklarını bu konuda desteklemiyor olmasından kaynaklanıyor olabilir. Bunun sonucunda da gençler edebiyatı bir öncelik olarak görmüyorlar."

Edebiyata ve hususen Türkçe edebiyata ilgisi olanların sayısını az bulan Bağ, bunların arasında konuya gereken önemi verenleri ve fiilen yazarları daha da az bulduğunu ifade ediyor: "Günümüzde 'edebiyatçılığın' veya 'yazarlığın' ayrı bir meslek olarak telakki edilmesi ve bunların rahat bir hayat vadetmiyor olması olası sebeplerden biri olabilir. Doğu'da veya Batı'da yüzyılların unutturmadağı şairlere bakacak olursak, çoğunun aslında başka bir meslek sahibi olduğunu görürüz. Bir çoban, oduncu veya denizci de olabilir, bir müderris, tabip veya kadı da olabilir. Öyleyse yazmak için edebiyat fakültesi bitirmiş olmaya gerek yok."

Bolat Krefeld'de Anadolu Okuma Evi adı altında bir kütüphane kurulduğundan ve kendisinin de bu kütüphaneyi 1,5 yıldır yönettiğinden bahsediyor. "Yıllardır gençlerin okumadığına dair genellemeler yapıyordu. Ben bunu son 1,5 sene içerisinde çok daha iyi idrak ettim." diyen Bolat, yeni nesillerin edebiyata ilgilerinin düşük seviyede seyrettiğinden bahsediyor ve bu durumu şöyle açıklıyor: "Ben az okumanın kültür ve eğitim ile alakalı olduğunu düşünüyorum. Çocuklar ailelerin söylediklerini değil, yaptıklarını taklit ederler. Ailede böyle bir alışkanlık olmadığında okuma alışkanlığının çocukta kendiliğinden oluşması da pek mümkün olmuyor. Yazmanın önünde gereğinden fazla had

bilme ve kendini yazmaya layık görmeme de büyük bir engel teşkil ediyor."

Ellerini Kalem ve Kâğıda Uzatamayan Gençlere Öneriler

Bağ özellikle şiir yazmak isteyen gençlere hitaben şöyle bir tavsiyede bulunuyor: "Her şey gibi şiir de boşlukta çıkmaz ortaya. Şairin yetişmesi için gereken ortamların birisi de şiir meclisleridir. Muhtelif şekillerde yaşadığımız beldelerde düzenli şiir meclisleri kurmalıyız. Örneğin biz Viyana'da birtakım arkadaşlarla bir yılı aşkın bir süredir Yunus Emre Divanı'nı okuyoruz. Farklı fikirler de denebilir, ama bir telif veya tercüme olacaksa böyle uzun soluklu tezgahlardan geçmiş olması lazım."

Yazı dünyasına kendisinin de yeni girdiğini belirten Hızarcı, gençlerin yazıya yatkınlıkları varsa bunu kesinlikle önemsemeleri gerektiğini söylüyor: "Sıklıkla yazmaları ve yazıları hakkında fikir almaları çok önemli. Eğer hayatınızda yazı önemli bir yer alıyorsa bunun peşinden gitmeniz gerek. Bu sırada etrafınızda sizi destekleyen kişilerin olması da önemli."

Bolat ise yazarken kurulması gereken denge-den bahsediyor. Genç yazarların kendilerini yüceltmelerini doğru bulmadığı gibi aynı zamanda gereğinden fazla had bilmenin de yazma hususunda gençleri tıkayacağına inanıyor: "Başarılı yazarlar çok iyi olduklarını düşündükleri için yazmadılar, yazmaya şans verdikleri için güzel eserler ortaya çıkarabildiler. Yazmak insanın kendisi için, kendisine bile itiraf edemediği şeyleri yazması olarak da görülebilir. Bu bağlamda yazmak belki bir psikolojik tedavi yöntemi olarak da algılanabilir. Yazarak kaybedilecek bir şey yok gerçekten."

SADIK YEMNİ İLE AVRUPA'DA TÜRKÇE EDEBİYAT ÜZERİNE: “GELECEĞİN KAFKALARI YETİŞEBİLİR”

UZUN YILLAR HOLLANDA'DA YAŞAMIŞ, EDEBİYATIN POLİSİYE, BİLİM KURGU, FANTASTİK VE GERİLİM TÜRLERİNDE OTUZ KÜSUR ESER VERMİŞ OLAN SADIK YEMNİ İLE HOLLANDA'DA TÜRKÇE YAZIN DENEYİMİ HAKKINDA KONUŞTUK.

🗨️ Feyza Akdemir

Kırk yıla yakın bir süre Hollanda'da yaşadınız. Türk yazar/Hollandalı yazar ayrımında kendinizi nasıl konumlandırırsınız?

Ben kitaplarımı Türkçe yazdım ve onları ilk defa 1987 yılında Hollandacaya çevirdim. O zaman bana sizin sorduğunuz soru sıkça yöneltildi. Nerede doğarsanız doğun, insan hangi dilde yazıyorsa o dilin yazarıdır. Ben Türkçe yazıyorum, Türkçenin yazarıyım. Fakat yaşadığım yer Hollanda, Hollandaca konuşuyorum, Hollandaca düşünüyorum, rüya görüyorum. Oranın dinamiği beni her saniye etkisi altında tutuyor. Hatta farkında bile olmadan dünyaya Hollanda üzerinden baktığımı görüyorum. Elbette yazarın formasyonu da etkili, fakat dil yine de bence en kapsayıcı temel.

Siz de dâhil olmak üzere ilk dönemlerde Hollanda'da Türkçe edebiyat yapanlar hangi konuları edebiyata taşıdılar?

1970 ortalarından başlayan, 1980 başlarında filizlenen bir göçmen edebiyatı var. Bu göçmen edebiyatı, aşağı yukarı bir ağıt türündedir. Hollanda'da

Türkçe olarak ortaya çıkan ilk öykü kitapları (genellikle öykü kitabıydı, roman yoktu) şikayet doluydu. Yabancı işçiler, birinci kuşak ve onların sorunlarının bir harmanıydı. Göçmen edebiyatının bir özelliği de budur aslında, edebiyatın kalitesinin yanı sıra verdiği mesaj ön plandadır. Ben de aşağı yukarı buradan başladım.

Örneğin, 70'li yıllarda Hollanda'da ihbar üzerine polis baskınları yapılıyordu. Ankesörlü telefona 25 cent atıp, polise “Şurada kaçak bir işçi oturuyor” denildiğinde polis gidip onu alıyordu. Böylece oturma izni olan işçiler diğerlerine, “25 kuruşluk canın var” diyorlardı. Ben böylece “25 Kuruşluk Ali” diye öykü yazdım. Bu hakikaten bir göçmen edebiyatı. O sırada birebir yaşıyor, hayati bir mesele.

Bu eserler nasıl bir öneme sahip?

Her romanda kurgu ve dilin yanında zamanın ruhu ve sosyolojisi yer alır. Bu eserler dönemin psikolojisini, sosyolojisini, o zamanın ruh halini anlatır. Bu biraz çocukluğunuzda yemeyi sevdiğiniz, ama artık

bulamadığınız yiyecekler gibidir. O dönem geçmiştir, o tadı ancak edebiyat eserlerinde bulursunuz. O nedenle bence bu edebiyat eserlerinde göçmenlerin hayatına ne kadar nüfuz edildiği ve o devrin nasıl verildiği önemli bir yer tutuyor.

“Göç edebiyatı” olarak adlandırılan ilk dönem eserlerinin çehresi de zamanla değişti. Siz bu meseleye nasıl bakıyorsunuz ve eserlerinizi bu değişimin neresinde görüyorsunuz?

Bahsettiğim gibi, bir süre ağıt mesajı ön plandaydı. Yani hep sorunları olan, bu sorunları bir türlü halledemeyen, bir türlü çevresi tarafından anlaşılmayan, anlaşılmanın önünde dil bariyeri olan insanlara öyküleriymiş bunlar başlangıçta.

Fakat sonradan özellikle 90'ların sonu ve 2000'lerin başında açıkça gördüğümüz gibi bir kısım yazarlar daha ciddi romanlar yazmaya başladı. Duruma daha soğukkanlı, insan doğası tarafından bakan, yerel dilde yazan, tarihsel gelişimlere önem veren, gerçek romana ve öyküye ciddi yaklaşanlar oldu. Bu çok sıhhatli bir gelişme.

Göçmen edebiyatı saf göçmen edebiyatı şeklinde bir müddet daha var oldu, daha sonra sönümlendi denebilir. İçinden az sayıda da olsa onu aşan daha gerçek romanların, öykülerin, yabancılaşma ve yerliliğe uzaktan bakan değil, onu içeriden tanıyan iyi yazarların da çıktığını gördük. Bir tanesi de benim.

1993 yılında Amsterdam'ın Güllü adlı romanımla polisiye alanındaki ilk eserimi verdim. Oradan fantastik, bilim kurgu, gerilim alanlarına geçtim. Kayıp Kedi (2015) yerel siyasetin rol oynadığı bir polisiye romandır. Farklı türler denemeyi severim. "Durum 429" adlı bir mizah romanım da var mesela. Bu arada son on yılda iki Amsterdam romanı yayımladım. Göçmen yazıma devam yani. Son romanım Çağrılan (2019) bilim kurgu-polisiye türünde ve mesajıyla bir ilk olma niteliğine sahip.

Peki yazdıklarınıza Türkiye'de olduğu gibi Hollanda da karşılık bulabildiniz mi?

İyi bir öykü, matematiği sağlam kurgu her zaman her yerde ortalama okuru yakalayacaktır. Her yiğidin bir yoğurt yiyişi olduğu gibi, her okurun da kendine has bir beklentisi var. Ben Hollanda'da da Türkiye'de de yazdıklarımın karşılığını gördüm. Karşılık derken salt maddi karşılık anlamında

söylemiyorum, daha çok bir okur sorumluluğu şeklinde bir karşılıktan bahsediyorum.

Hollandaca yazmak ile Türkçe yazmak arasında nasıl farklar var? Avrupa'da yaşayan Türkiye kökenli gençlere hangi dilde yazmalarını önerirsiniz?

Hollanda'da 1987 ile 2013 arasındaki çeyrek yüzyılda bir sürü öykü yarışması yapıldı. Bunların birçoğunun organizesinde ve jürisinde yer aldım. 2000'li yılların başından itibaren gençlere, “ister Hollandaca ister Türkçe, hangi dili iyi kullanıyorsanız o dilde yazın” dedik. Bu arada Türkçe yazmaya çok özendirirdik. Metinler düzelttim, o insanları onore ettik. Öykülerinin sağlam taraflarını vurguladık ve bu sonuç verdi. Buradan filizler fidanlar çıktı. Herkes profesyonel yazarlığa geçemeyebilir. Ama güneşi, gübreyi, suyu ayarladığınızda filizlerin boy verdiğini gözlerimle gördüm.

Bana sorarlardı, “Benim Türkçem zayıf ama Hollandacam çok iyi, öykü yarışmasına katılacağım, hangi dilde yazayım?” Ben derdim ki: “Hangi dilde rüya görüyorsunuz? Hollandaca mı? O halde o dilde yaz.” Bir insan için rüya gördüğü, düşündüğü, aklına kelimelerin otomatik olarak geldiği dil hangisiyse o dilde yazmalı. Ayrıca kişi Hollanda'da yaşıyorsa, oradan bir yere gitmeyecekse, orada kalacak, hayatını orada sürdürecektse, o zaman kesinlikle Hollandaca yazmasını tavsiye ederim.

Yazmak söz konusu olduğunda bir yanda anadili koruma meselesi, diğer yanda yaşadığı topluma sesini duyurma çabası var. Bu çetrefilli bir mesele değil mi?

Ben burada bir sıhhat belirtisi görüyorum. Bu sorun bir türlü bitmiyor. Bitmemesinde de bir hayır var. Çünkü bitmesi yerel dilin kesin zaferi anlamına gelir.

Genel olarak sanki Avrupa'da Türkçe edebiyat Türkiye'den gelen eğitilmiş kesimin omuzlarında yükseliyor gibi. Siz buna ne dersiniz?

Bence buradaki Türkçe edebiyat, sadece Türkiye'den Avrupa'ya gelmiş eğitilmiş kimselerin edebiyat alanına girmesinden ibaret değil. Hollanda'da doğup orada eser verenler de var.

Sizce göç kökenli bireylerin yazar olarak buldukları ülkelerde nasıl avantajları var?

Neyi anlatırsanız anlatın, 90'lardan itibaren Avrupa'da Türk olmak, Müslüman olmak başlı başına bir vakadır. Sadece bunun romanını yazmak bile ciddi

kaliteli eserlerin ortaya çıkması demek. Elimizde çok güçlü malzemeler var. Sıradan bir Avrupalı yazar bizi kıskanmalı mesela. Çünkü o tuzu kuru oturuyor ve yıllardır ekmeğini yediği neoliberal sistemin çeşitli derecelerde kurbanı oluyor.

Durumumuzu düşünün: Bir hafta ile yaşamınızı sürdürüyorsunuz. O etiketi reddetmenin insan karakteri üzerinde, insanın ruh dünyasında yapacağı tesirler harika bir roman konusu olur. Daha soğukkanlı bakacak olursak, sonuçta bir romandan beklediğimiz şey, bir Avrupalı romancının romanından beklediğimiz şeyden farklı olmamalı. Onda anlatımdaki akıcılık, kurgudaki yetkinlik ve benzeri anlamda ne bekliyor ve neleri övüyorsak o bütün beklentilerimiz Türkçe ya da başka dilde yazan bizden kimselerin eserinde de bulunmalı. Fakat burada farklı bir kökene sahip bir yazar olmak inanılmaz bir avantaj sağlar.

Ben biraz da topun bizim ayağımızda olduğunu düşünüyorum. Türkler, Müslümanlar, farklı gruptan insanlar avantajlı durumda ve onların yazdıkları ile "neden biz olaya böyle bakmadık" dedirtmeleri mümkün. Bu bizim müthiş bir zekamız olduğundan, yeteneğimiz tavan yaptığımızdan olmayacak. Kültür hazinesi, birikim ve kullanmaya kullanmaya pasifleşmiş bir potansiyelin birazcık harekete geçmesiyle olacak.

Müslümanların Avrupa'da karşı karşıya kaldığı duruma siz de biraz değindiniz. Aşırı sağ ve İslamofobi endişe doğuruyor. Edebiyat burada bize nasıl yardım edebilir?

Ben Hollanda'da 90'lardan itibaren İslamofobinin yükselmesine adım adım tanık oldum. 2004 yılında Theo van Gogh öldürüldükten sonra bir infial oldu. Bizzat o tansiyonu gördüm. Fakat soğukkanlı ve sabırlı bir şekilde konuşulabildiğinde bazı şeylerin karşılıklı yumuşayabildiğine de çok tanık oldum. Bir eser vereceğiz ve insanlar bir anda İslamofobi, ırkçılık ve ayrımcılık hakkında bilinçlenecek gibi bir şey olamaz. Ama sizin romanınız, yaptığınız film insanları düşündürebilir. Soğukkanlı bir iletişim her zaman olumlu sonuç vermiştir.

İnsanları daha fazla düşünmeye ve anlayışa sevk edecek eserler her zaman olacak. İnsanları galeyana getiren eserler de olacak. Top bizim ayağımızda derken bunu kastediyorum. Geleceğin şekillenmesinde

bizim eskisine göre daha büyük rolümüz olabilir. Belki böyle değildir, ama bunu düşünmek bana güç veriyor.

Daha farklı bir soruyla devam edelim. Okur beklentisi eserlerinizin içeriğini etkiledi mi? Özellikle Hollanda'da yaşadığınız dönemde ve o sosyolojiyi ele aldığınız eserlerinizde "Türkiye'deki okura yazdığım eseri nasıl okuturum" kaygısı güttünüz mü?

Öncelikle okura ve beklentiye göre hareket edilmemeli. Bu hızlıca aşılması gereken bir hamlık ve acemilik evresi. Yazmak isteyenler en iyi kontrol edebildiği ve kullanabildiği dilde, kurgu, karakter ve akıcılık yönünden elinden gelenin en iyisini yapmalı. Yazacağı eserin sadece belirli ülkelerde değil, tüm dünyada okunacağı düşüncesinden hareketle yazmalı.

İnsanlar konjonktürün ve şartların değişmesiyle hareket ediyorlar. Ben değişimin Avrupa'dan Doğu'ya doğru kayacağını düşünüyorum. Burada Türkçe gibi bir dil kütlesi var ve buradan gelenlerin Türkiye orijini var. Onların içinden yetenekli kimseler birçok alanda tahminimizden daha fazla ve nitelikli eser verecekler.

Bir söyleşinizde bahsediyordunuz "Geleceğin Kafka'ları" diye. Yoksa bunlar onlar mı?

Ben Kafka'yı çok karamsar bulurum. Kendi çözümlerinin üstüne gitmez, etrafında dolanır. Bu bağlamda Kafka'nın aynısını kastetmiyorum. Çünkü farklı bir kültüre mensubuz, istesek de Kafka olamayız. Ama "Geleceğin Kafka'ları" derken, bir ülkede başka bir kültür birimi şeklinde yaşayan insanların arasından çıkması anlamında bu tabiri kullanıyorum. Özellikle edebi ilginin yoğunlaştığı nadir yerlerden daha optimist, daha canlı, daha farklı türde kaliteli yazarlar çıkacağına inanıyorum.

Son olarak yazmak isteyen gençlere ne önerirsiniz?

Birincisi bir ideolojiniz varsa onu çöpe atın. İdeoloji ile roman yazılmaz, at gözlüğü ile önünüzü kapatır. Yazarken hangi türde yazmak istiyorsanız o türün en başta gelen eserlerini okumanız ve analiz etmeniz gerekir. Ne kadar çok kitap okuduğunuz değil, o kitabı ne kadar iyi okuduğunuz önemli. İnsanın yazarlığa geçtiği an kaliteli okur olduğu andır. Okurluğunuzdaki en üst kalite, yazarlıktaki kaliteye geçiş yüksekliğinizdir. "Ne ka okur o ka yazar" diyelim.

Nedim Gürsel ile Fransa'da Türkçe Edebiyat Üzerine: “ANADİLİME SADIK KALDIM”

NEDİM GÜRSEL UZUN YILLARDIR FRANSA'DA YAŞIYOR. KİTAPLARI 20'DEN FAZLA DİLE ÇEVİRİLEN YAZAR, ESERLERİNİN BÜYÜK ÇOĞUNLUĞUNU TÜRKÇE OLARAK KALEME ALIYOR. GÜRSEL'LE FRANSA'DA TÜRKÇE YAZIN DENEYİMİ ÜZERİNE KONUŞTUK.

Yasemin Yıldız

Uzun yıllardır Fransa'da yaşayan bir yazar olarak kendinizi nasıl tanımlıyorsunuz?

Kendimi Paris'te yaşayan Türk bir yazar olarak tanımlıyorum.

İstanbul özleminizin eserlerinize de yansıdığını görüyoruz. Göç deneyiminiz yazın dünyanızı şekillendirmede nasıl bir etkiye sahip?

İstanbul özlemim Paris'e yerleştikten sonra oluştu. Bir şairin şöyle bir dizesi geliyor aklıma, "O mâhîler ki deryâ içredir deryâyı bilmezler." Yani balıklar suyun içindeyken çevrelerinin bilincinde olmazlar. Onun dışına çıkmaları gerekir. Benim de öyle oldu. İstanbul'un dışına çıktığım için; daha doğrusu İstanbul'u terk etmek zorunda kaldığım için İstanbul giderek kitaplarımda genel bir izleğe

dönüştü. 1971 yılında gerçekleşen 12 Mart Muhtırasında sonra Halkın Dostları isimli dergide yayımlanan bir yazım nedeniyle yargılandım. Paris'e bu nedenle geldiğimde 20 yaşındaydım. Yani Paris serüvenim başlangıçta bir seçim değil; bir zorunluktur.

Göç kökenli bazı yazarlar sadece buldukları ülkelerin dilinde eserler verirken, bazıları sadece anadilde, bir kısmı da iki dilde eserler veriyor. Sizin kurguya dayalı eserlerinizi genelde Türkçe, daha akademik olan yazılarınızı ise Fransızca olarak kaleme aldığınızı görüyoruz. Bu tercihinizin sebebi nedir?

Bu soru benim yazarlık uğraşımın temel sorunlarından birine değiniyor. Evet, kurmaca

alanındaki, yani öykü, roman ve gezi kitaplarımı Türkçe yazıyorum. Fransızcaya ve başka dillere de çevriliyorlar. Ama inceleme ve denemelerimi daha çok Fransızca yazmayı tercih ediyorum. Çünkü Descartes'in dili, çok akılcı ve rasyonel bir dil olan Fransızca, belki Türkçe kadar akıcı ve lirik değil; ama edebiyat üzerine düşünmemi kolaylaştırıyor.

Bir de akademik kariyerimi burada, Sorbonne Üniversitesi'nde yaptığım için, hem öğrenimimi hem doktoramı, sonra da öğretim üyeliğimi aynı kurumda sürdürdüğüm için hâliyle Fransızca yayın yapma zaruryeti doğdu. Biraz da bunun etkisi oldu. Fransızca olarak yaklaşık 10-12 kitap yazdım. Bunların çoğu çağdaş Türk edebiyatına ve Türk siyasetine yönelik kitaplar. Geçen yıl Sorbonne Üniversitesi'nden emekli oldum. Ama tabii yola devam. Yazarlığın emekliliği yok.

Türk göçmenlerin ve Türkiye kökenlilerin yaptığı edebiyatı adlandırmak için birçok kavram kullanılıyor: Misafir işçi edebiyatı, yabancı edebiyatı, göç edebiyatı, kültürlerarası edebiyat, transkültürel edebiyat, dünya edebiyatı... Sizin bu sınıflandırmalara bakışınız nedir? Sizin eserleriniz bu kategorilerden herhangi birinde konumlanıyor mu?

Bu sıraladığınız tanımlamalar içinde kendimi en yakın hissettiğim tanımlama dünya edebiyatı. Konuk işçi edebiyatı ya da göç edebiyatı gibi tanımlamalar bana çok şey söylemiyor. Edebiyatın evrensel olduğunu düşünüyorum. Hele küreselleşen dünyada artık yerel edebiyatların da çok fazla önemi kalmadı. Dolayısıyla ben kendi uğraşımı dünya edebiyatı bağlamında görüyorum.

Sizce Avrupa'da Türkçe yapılan edebiyat, sadece Türkiye'den gelen kişilerin omuzlarında mı yükseliyor, yoksa ikinci-üçüncü nesil göçmen çocukları da Türkçe edebiyat yapıyor mu?

Berlin'de 2 yıl yaşadığım için Almanya'daki durumla ilgili yüzeysel bir tahmin yapabilirim. Berlin'de her iki dilde de yazan yazarlarla tanışma fırsatım oldu. Bazıları arkadaşım oldu.

Fransa'dan söz etmem gerekirse burada Türkçe edebiyat eğitimi verilmiyor. Sadece üniversitede

Fransızca olarak Türk edebiyatı dersleri bulunuyor. Ben de zaten 35 yıl boyunca Sorbonne Üniversitesi'nde bu dersi verdim. Bu dersleri izleyen öğrenciler de tabii Fransızca bilen öğrencilerdi. Ama bu öğrenciler arasında yıllar içinde giderek sayıları artan ikinci kuşak Türkiye kökenli gençler vardı. Onların da seviyeleri bir hayli düşüktü. Edebiyata olan merakları sınırlıydı. Benim verdiğim Türk edebiyatı dersleri zorunlu olduğu için, diploma almak maksadıysa dersi takip etmeleri gerekiyordu.

Onun dışında Paris başta olmak üzere bazı üniversitelerde Filoloji alanında Türkçe bölümleri var.

Sizce Fransa'da Türkçe konuşan birisi olarak edebi eser üretmenin zorlukları neler?

Türkiye'ye sık sık gidip gelmekte birlikte uzun yıllardır Paris'te yaşıyorum. Fakat yapıtlarımı Türkçe veriyorum. Tabii benim kullandığım dil, konuşma dilinden uzak, daha akademik bir dil oluyor. Yani çarşıda-pazarda konuşulan Türkçenin sıcaklığından uzak bir dil.

Öte yandan yaşadığım ortamda konuşulan dil Türkçe değil; Fransızca. Akşam televizyonda haberleri açtığımda dünyada olup bitenleri Fransızca izliyorum. Bakkala gidip alışveriş yaptığımda Fransızca konuşuyorum. Üniversitede derslerimi Fransızca veriyorum. Çeşitli etkinliklere katıldığımda Fransızca konuşuyorum. Bu bana şöyle bir avantaj sağlıyor: Türkçeyi yazınsal bir dil konumunda görebiliyor ve dışardan bakabiliyorum. O bakımdan da daha titizim. Bunda, ilk kitabım "Uzun Sürmüş Bir Yaz"la Türk Dil Kurumu Ödülü almış olmamın da bir rol oynadığını düşünüyorum. O ödülün bana verdiği sorumlulukla birlikte Türkçeden vazgeçmek şöyle dursun, onu en iyi biçimde nasıl kullanabileceğim önemli oldu her daim. Anadilime sadık kaldım.

Sizce Fransa'da yaşayan 3. ve 4. neslin Türkçe edebiyata katkıları olabilir mi?

Bildiğim kadarıyla benim gibi Fransa'ya yerleşmiş ve kitapları Türkiye'de yayımlanan bir yazar yok. Fransa'da 2. ve 3. kuşak arasından Fransızca yazan birkaç yazar çıktı. Hatta onlardan birisine geçen

yıl, her sene verilen ve benim de jürisinde olduğum France-Turquie Edebiyat Ödülü'nü verdik. O kuşaktan gelen ve Fransızca yazma durumunda olan Türk kökenli arkadaşların Türkçe edebiyata katkılarından çok Frankofon edebiyata katkıları söz konusu.

Peki Fransa'da Türkiye kökenliler neler okuyor? Burada yaşayan Türkiye kökenlilerin edebiyatla ilişkisini nasıl değerlendiriyorsunuz?

Edebiyata merakı olanlar çok az aralarında. Onlar da daha çok Fransızcaya çevrilen Türk yazarlarını merakla okuyorlar. İçinde benim kitaplarımın da olmasından mutluluk duyduğum bu yelpaze Yaşar Kemal'den Orhan Pamuk'a kadar uzanıyor.

Bu ilginin az olmasında temel neden nedir?

Ben Fransa'da birçok kitap fuarına gidiyorum. Fransa'da sayıları 600 bini bulan bir Türk toplumu var. Burada yaşayan Türkler, bir Türk yazarın fuara geldiğini öğrendiklerinde Fransa'nın en ücra köşelerindeki fuarlara bile geliyorlar. Eksik olmasınlar. Bana saygılarını, selamlarını iletiyorlar. Ama bugüne kadar birkaçı hariç kitaplarımdan birini dâhi alanına rastlamadım. Onlar gelip yazarla sohbet etmeyi seviyorlar. İş orada kalıyor. Ne okuyorlar diye soruyorsunuz, bence okumuyorlar malesef. Çok sınırlı sayıda okuyanları olabilir tabii. Onlar da daha çok gençler arasında.

Fransa'da Türkçe ve Fransızca eserler veren, kitapları birçok dile çevrilen bir yazar olarak yazın dünyasına çok değerli katkılarınız var. Eserleriniz Fransız kamuoyu tarafından ilgi görüyor mu?

Ben Paris'te yaşayan ve yapıtları 25 dile çevrilen bir yazarım; Fransızca da bunlardan biri. Dolayısıyla Fransız edebiyatına bir katkı söz konusu değil. Türk edebiyatına katkıda bulunmaya çalışan bir yazar konumundayım. Ama Türkiye üzerine bir fikir edinme eğiliminde olan Fransızlar benim romanlarımı da okuyor. Birçok romanım burada cep kitabı olarak da kitapçılarda bulunabilir. Aşağı yukarı 20 kadar kitabım Fransızcaya çevrildi. Yaklaşık 10 tane de doğrudan Fransızca yazdığım kitap

var. Yani 30 küsur kitabım var Fransız dilinde. Ama bunlar Fransız edebiyatına değil çeviri edebiyata katkı olarak düşünülebilir.

Yazın yaşamına çok genç yaşta başlayan Nedim Gürsel, 1951 yılında Gaziantep'te dünyaya geldi. 1970 yılında Galatasaray Lisesi'ni, 1974 yılında Paris Sorbonne Üniversitesi Modern Fransız Edebiyatı bölümünü bitiren yazar, aynı üniversitede Karşılaştırmalı Edebiyat alanında doktorasını yaptı.

40 yılı aşkın süredir Fransa'da yaşayan yazar, yazın yaşamının yanı sıra 2019 yılına kadar Sorbonne Üniversitesi'nde Türk edebiyatı dersleri verdi. Fransa Bilimsel Araştırmalar Ulusal Merkezi'nde (CNRS) Türk Edebiyatı üzerine araştırma başkanı olarak çalıştı. Ayrıca gazetecilik ve radyoculuk yaptı. Hazırladığı eserlerle birçok ödül alan Gürsel'in kitapları Fransızca başta olmak üzere 20'den fazla dile çevrildi.

ABD Yaptırım İran'ın Koronavirüs

İran hükümeti pandemik salgına karşı harekete geçmekte yavaş ve verimsiz davranırken, İran'a Trump yönetimi tarafından uygulanan yaptırımlar işleri daha da kötüleştiriyor.

Alessandra Bajec*

İran koronavirüsü kontrol altına alma çabalarını sürdürürken, aynı zamanda ABD yaptırımları nedeniyle zaten zor zamanlar geçiren İran ekonomisinde ticari faaliyetlere yönelik kısıtlamalar durumu daha da zorlaştırıyor. Çin haricinde koronavirüsün en ağır şekilde yayıldığı ilk ülkelerden biri olan İran pandemiden ağır zarar gördü.

İran topraklarında salgının çok geçmeden görülmesine ve bu yeni hastalık nedeniyle çok yüksek sayıda ölüm bildirilmesine rağmen, Tahran seyahatleri durdurmada ve zaruri olmayan işletmeleri kapatmada diğer başkentlere kıyasla çok geç kaldı. Özellikle virüsün ilk tespit edildiği Kum şehrinde gerekli önlemleri almadığı ve ihmalkâr davrandığı için hükümete eleştiri yağıyor. İranlı liderlerin, doktorların aralık ayı sonu ve ocak ayında Kum kentindeki yüksek ateş ve akciğer enfeksiyonu olan hastalardaki keskin artışa ilişkin uyarıları göz ardı ettikleri, bir ay sonrasına kadar cami ve türbeleri karantinaya almayı reddettikleri belirtiliyor. Ülkede ilk Kovid-19 vakaları 19 Şubat'ta kaydedilmiş olsa da salgının bu noktadan çok daha öncesinde başlamış olduğu tahmin ediliyor.

İran'ın Ruhani Lideri: "Kovid-19 Abartılacak Bir Trajedi Değil"

Aralarında eski yetkililer ve sağlık uzmanlarının da bulunduğu bazı İranlılar, hükümeti hastalığın ciddiyetini önemsememek ve vaka sayılarını olduğundan az göstermekle suçladılar. Ülkedeki uzmanlar ve hastane kaynakları, gerçek pozitif vaka sayısının resmî rakamlardan çok daha fazla olduğunu söylüyor.

İran'ın Ruhani Lideri Ali Hameyney, 3 Mart'taki Twitter paylaşımında "Kovid-19 abartılacak bir trajedi değil; bu ülke daha kötü günleri atlattı." ifadesini kullandı. Ülkedeki çeşitli şehirlerdeki sağlık merkezleri ve hastanelerde onlarca sağlık çalışanı yeterli tıbbi maske, eldiven, koruyucu kıyafet ve dezenfeksiyon malzemelerine ulaşamamaları nedeniyle enfeksiyon kaparak hayatını kaybetti. Hemşireler ve sağlık çalışanları, hastalara

*Tunus merkezli serbest gazeteci. 2010-2011 yılları arasında Filistin'de yaşadı. Metinleri rt.com, CounterPunch ve Avrupa Gazetecilik Merkezi dergilerinde yayımlandı.

ları Altındaki rüsle Mücadelesi

yardım edebilmek için halktan tıbbi malzeme istedi ve sağlık krizinin başından bu yana hükümetin kriz yönetimindeki beceriksizliğine karşı seslerini yükselttiler.

Salgın tehlikesini uzun bir süre görmezden gelen İranlı yetkililer durumu çok sonra ciddiye almaya başlayarak, salgının yayılma hızını durdurmaya çalıştı.

Ağırlaştırıcı Bir Faktör Olarak Yaptırımlar

Virüs karşısında yeterince hızlı hareket edilmemesi ve krizin kötü yönetilmesine ek olarak, ABD'nin yaptırımları Tahran'ın acilen ihtiyaç duyduğu tıbbi cihaz ve malzemelerin alımını de facto engelledi.

ABD Başkanı Trump'ın nükleer anlaşmadan geri çekilmesi ve sıkı ekonomik yaptırımları yeniden başlatmasının ardından, 2018'den bu yana Washington yönetimi Tahran'a karşı "maksimum baskı" politikası uyguluyor. Anlaşmaya göre, İran yaptırımların hafifletilmesi karşılığında nükleer hedeflerini azaltma sözü verdi. Fakat yine de İran'daki insani krizin başlıca nedeni olmasa da ABD tarafından getirilen kısıtlamalar, İran yönetiminin virüs tehdidinde müdahalesini daha da zorlaştırdı. İran kökenli Amerikalı siyasi yorumcu Negar Mortazavi nisan ayının başında paylaştığı bir Twitter mesajında, "Yaptırımlar İran'ın koronavirüs krizini daha da derinleştiriyor. İranlılar bir kez daha hayatlarını korumaktan aciz. Beceriksiz hükümetleri ile hayatlarını daha da tehlikeye sokan acımasız yaptırımlar arasında kaldılar." diyordu.

Tıbbi ilaç ve insani yardım malzemeleri yaptırım uygulamalarının dışında kalsa da, sağlık malzemesi ve koruyucu giysi gibi belirli ekipman türleri anlaşmadan muaf değil. Yaptırımlar İran'ın tıbbi alımlar da dâhil olmak üzere genel ticareti için gereken çoğu finansal işlemi engelliyor. Yüzü kaplayan solunum maskeleri de dâhil olmak üzere, İran'a koruyucu ürünler satmak isteyen şirketlerin ABD Hazine Bakanlığı'ndan özel izin alması gerekiyor. Ayrıca, Washington Post'un mart ayında bildirdiğine göre Trump yönetimi İran'a tıbbi malzeme ihraç eden şirketlere verilen ruhsat sayısını azalttı.

Koronavirüs Test Kitleri Zamanında Teslim Edilemiyor

Hâlihazırda İran'da faaliyet gösterme lisansı olan insani yardım grupları, koruyucu ekipman ihtiyacının bir kısmını karşılamak için adım attı. Ancak bu örgütler de İslam Cumhuriyeti'ne malzemeleri nakliye edecek tedarikçi sıkıntısı ile karşı karşıya. İnsani yardımların nakliyesi için ruhsat gerekmediğinde ise, ceza alma korkusu nedeniyle İran'la ticaret yapmaya cesaret eden pek az şirket ve banka bulunuyor. Bunun sonucu olarak da virüsün teşhisi, önlenmesi ve tedavisi için gerekli test kitleri ile temel sıhhi ürün ve ekipmanlar zamanında teslim edilemiyor.

Tüm bunların yanı sıra, pek çok yerel üretim tıbbi malzemede, hâlâ yurt dışından ithal edilen dış kaynaklı ekipman ve ham maddeye ihtiyaç var. Üretim maliyeti bu nedenle üç katına çıkıyor. Bununla birlikte İran'a yaptırımlar yüzünden ülkenin gerekli malzemeleri satın alabilme kapasitesi finansal açıdan çok daha azalmış durumda ve İran riyalı en alt seviyelere geriledi.

İran'daki halk sağlığı üzerine çalışmalar yapan Oxford Üniversitesi öğretim görevlisi Vira Ameli, New Left Review'daki bir yazısında, "Yaptırımlar, tüm ekonominin satın alım gücünü azalttığı gibi, sağlık hizmet sağlayıcıları ile müşterileri çok kötü etkiledi. Ekonomideki gerileme devlet gelirlerini alt üst etti. Ayrıca enflasyonun tırmandığı bir bağlamda sağlık harcamaları maliyetini neredeyse yüzde 20 arttırdı."

John Hopkins Üniversitesi'nden Uygulamalı Ekonomi Profesörü Steve H. Hanke, "İran'a yaptırımlar doğrudan ya da dolaylı olarak her şeyi etkiliyor. İran'ın Covid-19 gibi bir hastalıkla mücadelede gerekli tıbbi malzemeyi satın alma kapasitesini azaltıyor." yorumunu yaptı. Hanke ayrıca, "İran'la iş yapan kişi ya da kurumlar, hangi ihracat ürünlerinin yasal olduğunu ya da yaptırımların kendilerine dokunup dokunmayacağını dikkatle irdelemek zorunda." dedi.

Mart ayının sonunda bir Twitter mesajında Profesör Hanke, İran'a uygulanan ekonomik kısıtlamaların, hükümetin sağlık krizi yönetimindeki tahrip edici etkilerinin altını çizdi: "ABD acımasız yaptırımlarla zaten sallantıda olan İran ekonomisine büyük bir darbe vurdu. Şimdi İran koronavirüs ile ümitsiz bir mücadele içerisinde. Her zaman

ABD acımasız yaptırımlarla zaten sallantıda olan İran ekonomisine büyük bir darbe vurdu. Şimdi İran koronavirüs ile ümitsiz bir mücadele içerisinde. Yaptırımlar hedef ülkenin hükümetine değil, halkına zarar veriyor.

dediğim gibi, yaptırımlar hedef ülkenin hükümetine değil, halkına zarar veriyor.” Hanke, ABD'nin yaptırım politikasının İran'daki rejimi değiştirmeyeceğini, tam aksine “mevcut rejimin varlığını daha da yerleşik hâle getireceğini” sözlerine ekliyor.

Kovid-19'la Mücadelede Kendi Kendine Yetebilirlik

Sağlık, lojistik ve birçok önemli altyapıyı sağlama kapasitesinin azalmasıyla Tahran yönetimi salgının ortasında koruyucu, tıbbi ve hijyen ürünlerinin üretiminde kendi kendine yeterli hâle geldi. Cumhurbaşkanı Hasan Ruhani nisan ayının başında yaptığı açıklamada, “Koronavirüsle mücadelede gerekli tüm ekipmanların üretiminde neredeyse kendimize kendimize yeterliyiz.” dedi.

Sihhi ve dezenfeksiyon önlemleri de dâhil olmak üzere, İran'da virüsün yayılmasına karşı önleyici bir dizi tedbir alındı. Askeriye ile İran Devrim Muhafızları Ordusu (IRGC) kuvvetlerini bir araya toplayarak faal bir şekilde ülkenin tüm sokak ve caddelerini temizleme ve dezenfekte etme faaliyetleri yapıldı.

2020 bütçesinin yüzde 20'si virüs salgınıyla mücadelede ayrıldı. Hükümet pozitif teşhisli hastaların sağlık giderlerinin yüzde 90'ını karşılamayı taahhüt etti. İranlı birçok grup devlet hastanelerini gerekli ekipmanlarla desteklemek, test kitleri, solunum cihazları, maske, koruyucu giysiler ve eldiven üretiminin artırılmasına yönelik para ve insan kaynağı toplama kampanyası için seferber oldu.

Cumhurbaşkanı Ruhani ayrıca ekonomik tedbirlerin aileler ve işletmeler üzerindeki olumsuz etkisini azaltma tedbirlerini açıkladı. Bu tedbirlerin arasında sağlık sigortası, vergi, elektrik, su ve doğalgaz faturalarının ertelenmesi yer alıyor.

Nisan ayının sonunda başlayan ramazan ayına rağmen, İran'da camiler ve türbeler kapalı. Kamusal alanda toplanmak, toplu organizasyon düzenlemek,

cemaatle yapılan ibadetler de dâhil olmak üzere dinî merasimler yasaklanmış durumda.

İran'a Yönelik Yaptırımların Durdurulması İsteniyor

Nisan sonu itibarıyla İran'da 90.000 pozitif vaka ve en az 5.000 ölüm bildirildi. İranlı yetkililer, ekonomiyi felce uğratan Amerika yaptırımlarının kaldırılmasını talep etti. ABD'li Demokratlardan yirmi dört senatör, yaptırımların hafifletilmesine yönelik tasarıyı imzalayarak Trump yönetimine sundu. Eski Başkan Yardımcısı Joe Biden, ayrıca ABD yönetiminden insani yardım kanallarını açmasını ve İran'ın Kovid-19'la mücadelesine yardım eden şirket ve organizasyonların ABD yaptırımlarına tabi tutulmamasını istedi.

Birleşmiş Milletler, AB, dünya liderleri, yabancı diplomatlar ile uluslararası sağlık organizasyonları ve sivil toplum grupları, mevcut krizde İran'a yönelik yaptırımların durdurulmasını talep etti. Noam Chomsky gibi ABD ve Kanadalı onlarca akademisyen, bu küresel krizde İranlıları yalnız bırakmanın “adil olmadığını”, halkın sağlık ve tıbbi bakıma erişim haklarını ihlal ettiğini belirten bir dilekçe imzaladı.

Bunun yanı sıra uluslararası topluma yaptırımların kaldırılması çağrısında bulunan Tahran, virüsle mücadelede kullanılmak üzere IMF'den 5 milyar dolarlık kredi desteği bekliyor. Tüm bunlara rağmen mevcut ABD yönetimi İran'a yardım etme sinyali bile göstermezken İran'ın acil yardım talebini engelliyor.

Nükleer anlaşmada imzaları bulunan Fransa, İngiltere ve Almanya gibi Avrupalı güçler, Washington'ın anlaşmayı yok saymasını desteklemedi. Bununla birlikte 2019'da ABD'nin İran'a karşı yaptırımlarını bertaraf etmeyi hedefleyen INSTEX adlı bir sistem oluşturdu. Ancak, ABD'nin cezai yaptırımlarından çekinilerek, proje sessizce sonlandırıldı.

Literatur der Türkischen Minderheit (Türkçe: Türk Azınlığın Edebiyatı)

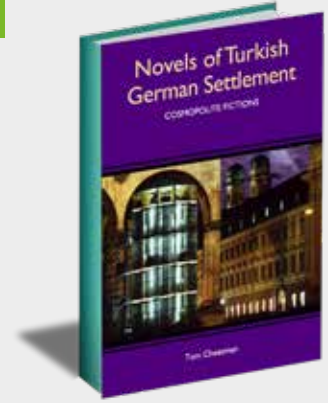
Bu makale, "Interkulturelle Literatur in Deutschland" ("Almanya'daki Kültürlerarası Edebiyat") kitabında yer alıyor. Makalede yazar Prof. Dr. Sargut Sölcün, Almanya'daki Türk kökenli göçmenlerin yoğun olarak göçün şiirsel yansımaları ifade ettiğini söylüyor. Türk kökenli göçmen edebiyatının başlangıçlarında olduğu gibi, geleceğe yönelik gelişme potansiyelinin de Türkiye'deki toplumsal ve siyasal gelişmelerle bağlantılı olduğunu savunan yazar, memleket, yani yakınlık ve bir ülkede yabancı olma hissiyatının da değişebildiğini vurguluyor.

Yazar: Sargut Sölcün
J.B Metzler
Dili: Almanca

Novels of Turkish Settlement - Cosmopolite Fictions (Türkçe: Türk Yerleşimlerin Romanları – Kozmopolit Kurgular)

Bu eserde İngiliz yazar Tom Cheesman, Feridun Zaimoğlu ve Emine Sevgi Özdamar gibi Almanya'da edebi yetenekleri ve romanları ile yer bulmayı başarmış yazarlardan bahsederken aynı zamanda onların kozmopolitan idealleri hakkında da okurlarına bilgi veriyor. Yazar "yerleşim literatürü" kavramı ile bir ülkede farklı toplumların uyum ve etkileşim içerisinde yeni kimlikler oluşturabileceğini ifade ederek Alman kültürünün "misafir işçi" veya "burası göç ülkesi değil" gibi sloganları çoktan aştığını vurguluyor.

Yazar: Tom Cheesman
Camden House
Dili: İngilizce

Göçmen Edebiyatı

Bu eserde yazar, bir yazarlar sözlüğü çalışmasıyla, Türk-Alman edebiyatı veya da Göçmen Edebiyatı olarak ifade edilen edebiyat türüne ait, 1967-2017 yılları arasında kendinden söz ettirmiş, iki yüze yakın yazarı ve sanatçıyı tanıtıyor. Eserde Almanyalı olmak, gurbet ve göç gibi konulara da dolaylı yoldan değiniliyor. Bu bağlamda oluşan edebiyat ise her iki ülkeye de ait olan bir Türk-Alman edebiyatı olarak isimlendiriliyor.

Yazar: Hikmet Asutay
Ceren Yayinevi
Dili: Türkçe

**PERSPEKTİF'i
SOSYAL MEDYADA
TAKİP EDEBİLİRSİNİZ**

perspektifeu

MÜSLÜMAN ŞAHSİYETLER SERİSİ

Set Fiyatı
40€

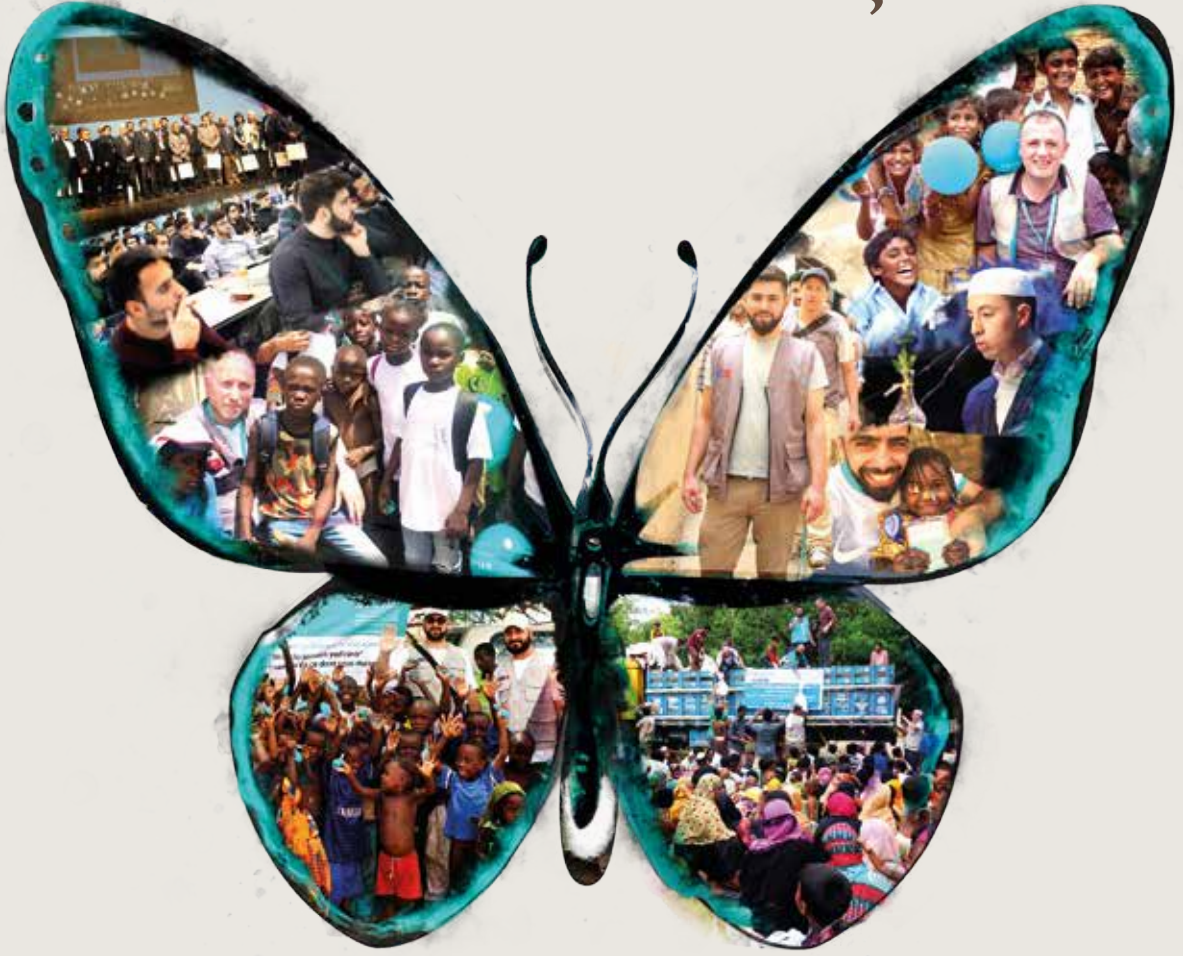

Sipariş

T +49 221 7390441
www.pluralverlag.eu
www.kitapkulubu.de

ppp
plural publications
Bir **IGMG** kuruluşudur.

Zekât ve Fitrenle sen de
Bir kelebek uçur

"Onlar ki Allah anıldığı zaman kalpleri ürperir, başlarına gelene sabrederler, salata ikame ederler, kendilerini rızıklandırdığımız şeylerden infak ederler.."
(Hac suresi, 22:35)

ZEKÂT · الزكَاة

korur · artırır · temizler · bereketlendirir

Zekâtfitre
2020 **10** €
Fitre

Kampanya Hasene International e. V. ve www.hasene.org/partner listesinde yer alan partner kurumlar tarafından ortaklaşa düzenlenmektedir. Veri koruması ve haklarınıza dair detaylı bilgiyi şu adresten okuyabilirsiniz: <https://www.hasene.org/veri-koruma>. Ayrıca veri koruması ile ilgili sorularınız için bizimle irtibata geçebilirsiniz.